

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Eliška Benediktová

Aktuální otázky vazby v českém trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 30. 04. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 154 223 znaků včetně mezer.

Eliška Benediktová

V Praze dne 30. dubna 2021

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D., vedoucí diplomové práce, za ochotu při odborném vedení práce, za její pomoc a připomínky. Dále bych chtěla věnovat velké díky mé rodině a blízkým, kteří mi byli oporou po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem a účel vazby, její principy a ústavněprávní limity	3
1.1 Pojem a účel vazby	3
1.2 Ústavně právní a mezinárodně právní limity vazby	4
1.2.1 Právo na osobní svobodu v LZPS	4
1.2.2 Právo na osobní svobodu v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech	5
1.2.3 Presumpce nevinny	7
1.3 Další principy ve vztahu k vazbě	9
2 Historický vývoj institutu vazby	11
2.1 Trestní řád z roku 1873	11
2.2 Trestní řád z roku 1950	12
2.3 Trestní řád z roku 1956	13
2.4 Trestní řád z roku 1961	14
3 Materiální vazební právo	18
3.1 Zákonné podmínky vzetí do vazby	18
3.2 Jednotlivé vazební důvody	20
3.2.1 Důvod vazby dle § 67 písm. a)	21
3.2.2 Důvod vazby dle § 67 písm. b)	24
3.2.3 Důvod vazby podle § 67 písm. c)	25
4 Formální vazební právo	27
4.1 Orgány rozhodující o vazbě	27
4.2 Rozhodnutí o vazbě	29
4.3 Vazební zasedání a právo být slyšen	30
4.4 Trvání vazby a přezkoumávání důvodů vazby	33
4.4.1 Nejvyšší přípustná doba trvání vazby a zvláštní úprava trvání vazby koluzní	33
4.4.2 Přezkoumávání důvodnosti vazby a rozhodování o jejím dalším trvání	36
4.5 Role obhajoby	38
5 Možnosti nahrazení vazby	40
5.1 Jednotlivé instituty nahrazující vazbu	42
5.1.1 Záruka za další chování obviněného	42
5.1.2 Písemný slib obviněného	43

5.1.3	Dohled probačního úředníka nad obviněným	44
5.1.4	Uložení předběžných opatření.....	46
5.1.5	Peněžitá záruka.....	48
5.2	Elektronická kontrola při nahrazení vazby	51
5.2.1	Zavedení elektronické kontroly do českého trestního řízení.....	51
5.2.2	Elektronická kontrola při nahrazení vazby dle platné právní úpravy.....	52
5.2.3	Využívané technologie elektronické kontroly při nahrazení vazby	54
5.2.4	Zhodnocení elektronického monitorovacího systému při nahrazení vazby	54
5.3	Zhodnocení využívání opatření nahrazujících vazbu	57
	Závěr.....	60
	Seznam použitých zkratk.....	63
	Seznam použitých zdrojů	64
	Seznam grafů a tabulek	71
	Abstrakt	72
	Klíčová slova: vazba, možnosti nahrazení vazby, ultima ratio	72
	Abstract	73
	Key words: custody, custody alternatives, ultima ratio	73

Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou aktuální otázky vazby, která je jakožto zajišťovací prostředek trestního práva procesního v českém trestním řízení tradičním institutem. Ze své podstaty je stále kontroverzním nástrojem, který představuje velmi závažný zásah do osobní svobody jednotlivce. Na jedné straně jde o „uvěznění“ obviněného, který je z hlediska trestního práva považován za nevinného, z pohledu orgánů činných v trestním řízení však jde o nejúčinnější způsob, jak obviněného zajistit a zaručit jeho přítomnost v trestním řízení a zároveň eliminovat obavu z jeho nežádoucího jednání. Vazba je tím pádem neustálým předmětem odborných diskusí, ale přitahuje zájem i laické veřejnosti a její problematice je poměrně často věnována pozornost ze strany médií, neboť se jedná o problematiku bezesporu zajímavou. Aktuálnost tématu potvrzuje i četnost legislativních změn v úpravě vazebního práva v průběhu let. Již dlouhodobě panuje tendence k vazbě přistupovat jako k prostředku *ultima ratio*, čemuž nasvědčuje i zpříšňování ukládání vazby a klade se důraz na využívání alternativních opatření.

Cílem předkládané práce je poskytnout komplexní vhled do současné právní úpravy vazebního práva, vyložit hlavní mezníky týkající se předpokladů uvalení vazby i procesu rozhodování o vazbě, a to se zaměřením obzvláště na oblasti aktuálně významné či sporné. Záměrem práce je tyto oblasti právní úpravy identifikovat a zhodnotit. Práce je zpracována metodou deskriptivní a analytickou. Vedle odborné literatury je k analýze zákonných ustanovení nevyhnutelné využití obsáhlé judikatury vnitrostátních soudů, především Ústavního soudu a dále též judikatury Evropského soudu pro lidská práva, který se často problematikou zásahů do osobní svobody zabývá. Právě judikatura pomáhá v řadě otázek překlenout nejednotnost aplikační praxe.

Práce je z hlediska struktury členěna do pěti základních kapitol. První kapitola nabízí vymezení pojmu a účelu vazby a obsahuje východiska limitace zásahů do základních práv a svobod jednotlivce ve světle Listiny základních práv a svobod i mezinárodních smluv. Popis historického vývoje vazebního práva v druhé kapitole má sloužit jako uvedení k pochopení platné právní úpravy. Následující dvě kapitoly, třetí a čtvrtá, reflektují klasické členění na vazební právo materiální a formální. Velká pozornost je věnována možnostem nahrazujícím vazbu, což jsou alternativní opatření, kterými lze za splnění určitých podmínek vazbu nahradit. Jedná se dle mého názoru o nejaktuálnější otázku týkající se vazby, vyčlenila jsem proto tuto problematiku do samostatné páté kapitoly.

Institut vazby v trestním řízení je tématem značně obsáhlým, zaměřuji se proto pouze na vazbu vyšetřovací a zvláštní druhy vazby v rámci mezinárodní justiční spolupráce, stejně jako vazbu

v případě mladistvých a oblast výkonu vazby nechávám stranou, neboť tyto otázky by svou materií vydaly na samostatné zpracování.

1 Pojem a účel vazby, její principy a ústavněprávní limity

1.1 Pojem a účel vazby

K naplnění účelu trestního řízení, tedy aby trestné činy byly náležitě zjištěny a pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, je k jeho zdárnému průběhu zapotřebí zajištění přítomnosti osob a věcí důležitých pro trestní řízení, zejména zajištění osoby, proti které je řízení vedeno. Trestněprocesní instituty zajišťující osobu obviněného upravuje trestní řád¹ (dále jen TR) v hlavě čtvrté nazvané *Předběžná opatření a zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení*. Těmito úkony se významně zasahuje do ústavně zaručených práv a svobod, zejména do práva na osobní svobodu. Limity zásahů do tohoto práva vyplývají z Ústavy, Listiny základních práv a svobod (dále jen LZPS) i ze závazných mezinárodních smluv. Zajištění osoby obviněného je projevem státního donucení ze strany orgánů činných v trestním řízení, tyto zásahy však nelze ze své povahy považovat za sankci, neboť se jedná pouze o zákonem předvídaný prostředek k dosažení účelu trestního řízení. Mezi trestněprocesní zajišťovací instituty patří předvolání, předvedení, pořádková pokuta, zákaz vycestování do zahraničí, zadržení, příkaz k zatčení a vazba.

Vazba představuje nejzávažnější zajišťovací opatření. Dle Mandáka je vazba trestněprocesním institutem, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu² dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů nebo konečně pokračovat v trestné činnosti.³ I když citovaná definice pochází roku 1975, je stále aktuální. Zahrnuje v sobě funkci vazby, tedy že vazba je zajišťovacím institutem, kterým dochází k dočasnému zbavení obviněného osobní svobody, a to pouze na základě rozhodnutí oprávněného orgánu a za vymezeným účelem. Účelem je zabránit obviněnému, aby se vyhýbal trestnímu řízení nebo trestu, mařil či ztěžoval provádění důkazů a zabránit mu v dokonání trestného činu nebo páchání trestné činnosti. Tyto vazební důvody platí v pozměněném znění dodnes.

Základní funkcí vazby je funkce zajišťovací, příp. ochranná u vazby předstižné, která směřuje k odvrácení hrozícího trestného činu nebo zamezení obviněnému v opakování trestné činnosti. Dochází sice k dočasnému zbavení osobní svobody, avšak v žádném případě se nejedná o trest. Na rozdíl od trestu odnětí svobody nemá vazba funkci sankční ani výchovnou, neboť vazba zcela

¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

² Dnes je oprávněným orgánem soudce, v přípravném řízení soud na návrh státního zástupce.

³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

postrádá aspekt negativního morálního hodnocení, a i na obviněného ve výkonu vazby se vztahuje presumpce nevinny.⁴ Vazba je vždy jen procesním zajišťovacím opatřením, nelze ji proto vnímat jako prejedikování odsuzujícího rozsudku.⁵

1.2 Ústavně právní a mezinárodně právní limity vazby

V rámci problematiky institutu vazby často dochází k významným zásahům do základních práv. Meze těchto zásahů nalezneme na ústavní úrovni v LZPS i mezinárodních smlouvách o lidských právech.

1.2.1 Právo na osobní svobodu v LZPS

Právo na osobní svobodu je jedno ze základních lidských práv, o čemž vypovídá i jeho zakotvení na ústavní úrovni v LZPS v hlavě druhé Lidská práva a základní svobody, v oddílu prvním nazvaném Základní lidská práva a svobody v čl. 8. Výjimky z tohoto práva je i dle judikatury Ústavního soudu nutno činit restriktivním způsobem a zásahy do něj musí být činěny přiměřeně citlivě.⁶ Dle ustanovení čl. 8 odst. 1 je osobní svoboda zaručena a můžeme říci, že toto ustanovení je obecnou normou k ostatním svobodám zaručeným v oddíle prvním hlavy druhé LZPS. Ve smyslu čl. 8 je chápána zde garantovaná osobní svoboda v užším pojetí, v klasickém smyslu svobody tělesné a svobody volného pohybu.⁷

Článek 8 odst. 2 LZPS upravuje zákaz stíhání nebo zbavení osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem stanoveným zákonem. Toto ustanovení chrání před nejintenzivnějším zásahem do osobní svobody v podobě uvěznění a dalšími způsoby omezení svobody blíže specifikovanými v odst. 3 až 6, navíc má ale i generální charakter, protože poskytuje ochranu i před jinými zásahy do osobní svobody spojené s trestním stíháním, pokud nejsou kryty speciálními zárukami LZPS.⁸ Zde vyjádřená záruka zákonnosti stíhání úzce souvisí s právem na spravedlivý proces, které je vyjádřeno v hlavě páté LZPS, v článku 36 až 40 a má obecně pro trestní právo velký význam.⁹

⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 373.

⁵ AUGUSTINOVÁ, P. § 67 *Důvody vazby*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-18]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

⁷ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 218.

⁸ Tamtéž, s. 225.

⁹ Tamtéž, s. 229.

Ústavní zásada řádného zákonného procesu je procesním vyjádřením zásady *nullum crimen sine lege*,¹⁰ která je vyjádřena v § 2 TŘ a patří mezi nejdůležitější zásady trestního řízení vůbec. Dle § 2 odst. 1 TŘ je možno stíhat osobu jen ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví TŘ. Tato zásada se dotýká celé řady ustanovení TŘ, především se ale vztahuje k zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1., které se zahajuje usnesením, pokud nasvědčují zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala konkrétní osoba. Institut zahájení trestního stíhání má pro vazbu důležitý význam, neboť zahájením trestního stíhání proti konkrétní osobě se tato stává obviněnou a pouze na osobu obviněnou je možné uvalit vazbu.

Ustanovení čl. 8 odst. 5 LZPS představuje jednu z výjimek z ústavně zaručeného práva na osobní svobodu a stanovuje klíčové limity ve vztahu k použití vazby. Toto ustanovení dopadá na všechny druhy vazeb upravené trestním řádem i na vazby dle práva unijního a mezinárodního (jako je např. vazba předávací, vydávací). Dle čl. 8 odst. 5 LZPS platí, že nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Vazba je jedním z nejzávažnějších zásahů do osobních práv člověka, proto rozhodování o vzetí do vazby a o jejím dalším trvání náleží výhradně soudci, který na rozdíl od státního zástupce splňuje záruky nezávislosti.¹¹ Vazba musí být zákonná, co se týče důvodu i procesního postupu a časově omezená.¹² LZPS pak ponechává široký prostor zákonné úpravě pro vymezení vazebních důvodů, určení délky vazby i stanovení procesního postupu rozhodování o vazbě.

1.2.2 Právo na osobní svobodu v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech

Kromě LZPS musíme právo na osobní svobodu posuzovat i z pohledu práva mezinárodního. Stěžejními dokumenty jsou Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950¹³ (dále jen EÚLP) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1960¹⁴ (dále jen

¹⁰ Srov. čl. 39 LZPS.

¹¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Krejčíř proti České republice ze dne 26.3.2009, bod 91, stížnost č. 39298/04 a 8723/05.

¹² WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 239.

¹³ Pozn. Úmluva o ochraně lidských práv a svobod byla vyhlášena v Římě Radou Evropy dne 4. 11. 1950, pro Českou republiku je závazná roku 1992, sdělení č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹⁴ Pozn. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl přijat v New Yorku Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 16. 12. 1966, u nás vyhlášený pod č. 120/1976 Sb.

Pakt). Oba dokumenty ve vztahu k právu na osobní svobodu zdůrazňují zákonnost omezení tohoto práva a požadavek neprodleného předvedení před soudce.

V EÚLP nalezneme požadavky kladené na vazbu jako důvod omezení osobní svobody v čl. 5, který upravuje podmínky, za kterých může dojít ke zbavení osobní svobody, i procesní záruky dané jednotlivci po zbavení svobody. Dle čl. 5 odst. 1 EÚLP má každý právo na osobní svobodu a bezpečnost a nikdo nesmí být zbaven svobody, kromě případů, kdy se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem. K omezení osobní svobody může tedy dle EÚLP dojít jen v případech jí předvídaných a tyto případy není možné rozšiřovat. Jednu z výjimek představuje čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP, který umožňuje zbavit osoby osobní svobody za účelem jejího předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání. Pro všechny tyto tři důvody zbavení osobní svobody platí podmínka předvedení před příslušný soudní orgán.¹⁵ Na čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP navazuje odst. 3 čl. 5 EÚLP, který obsahuje procesní postup a záruky v případě zatčení nebo jiného zbavení osobní svobody v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP. Vzájemnou propojenost reflektuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP), který v některých případech zkoumal zákonnost rozhodnutí o vzetí do vazby na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP¹⁶ a zákonnost dalšího trvání vazby již s ohledem na čl. 5 odst. 3 EÚLP, naopak v jiných případech se obojím zabýval na základě čl. 5 odst. 3 EÚLP¹⁷. Protože jde o ustanovení značně spjatá dohromady, zaujal ESLP dle mého názoru rozumný postoj k této otázce ve svém rozhodnutí Tinner proti Švýcarsku¹⁸, kde se zabýval zákonností současně na základě obou ustanovení, neboť tato ustanovení v podstatě vytvářejí společný celek a jsou provázaná.

Obdobné principy vztahující se k omezení osobní svobody upravuje i Pakt, konkrétně v čl. 9. Čl. 9 odst. 1 Paktu zaručuje každému právo na osobní svobodu a bezpečnost a zakazuje svévolné zatčení či zadržení a podobně jako EÚLP stanoví možnost zbavení svobody jen na základě zákona a zákonným procesem. Nadto čl. 9 odst. 3 Paktu deklaruje skutečnost, že není obecným pravidlem, aby osoby čekající na trestní řízení byly drženy ve vazbě, propuštění však může být podmíněno zárukami, že se dostaví k trestnímu řízení, což v naší právní úpravě představují instituty nahrazující vazbu v § 73 a § 73a TR. Stejně tak EÚLP v čl. 5 odst. 3 připouští propuštění

¹⁵ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Lawless proti Irsku ze dne 1.7.1961, stížnost č. 332/57.

¹⁶ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Krejčíř proti České republice ze dne 26.3.2009, stížnost č. 39298/04 a 8723/05.

¹⁷ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Khodorkovskiy proti Rusku ze dne 31.5.2011, stížnost. č. 5829/04.

¹⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Tinner proti Švýcarsku ze dne 26.7.2011, stížnost č. 59301/08.

na svobodu či ponechání na svobodě za použití záruk, přičemž dle ESLP nejde jen o upřednostnění záruky před vzetím do vazby, nýbrž i o samostatné právo vazbu nahradit peněžitou zárukou.¹⁹

1.2.3 Presumpce nevinny

Stěžejním principem ve vztahu k vazbě, který je také zakotven na ústavní úrovni, je princip presumpce nevinny, vyjádřený v LZPS v čl. 40 odst. 2. Dle tohoto ustanovení je každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem nebyla jeho vina vyslovena. Dále jej rozvíjí § 2 odst. 2 TR, který říká, že dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem vyslovena vina, nelze se na toho, proti němuž se řízení vede, hledět, jako by byl vinen.

Stejně jako právo na osobní svobodu, i princip presumpce nevinny najdeme v mezinárodních smlouvách. V EÚLP (čl. 6 odst. 2) i Paktu (čl. 14 odst. 2) je zaručeno, že každý, kdo je obviněn z trestného činu se považuje za nevinného, dokud není jeho vina prokázána zákonným způsobem.

Presumpce nevinny je jednou ze zásad demokratického právního státu a jedním z prvků práva na spravedlivý proces. S obviněným má být jednáno bez jakéhokoli předsudku viny, který by mohl nepříznivě ovlivnit jeho postavení, s čímž souvisí podstatný znak presumpce nevinny - ochrana cti a dobré pověsti.²⁰ Nejen že se na obviněného až do odsuzujícího rozsudku musí hledět jako na nevinného, vliv této zásady je patrný i v oblasti dokazování a hodnocení důkazů.²¹ Důkazní břemeno v trestním řízení spočívá na orgánech činných v trestním řízení, které musí prokázat všechny skutečnosti potřebné pro rozhodnutí o vině. Naopak obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi či doznání, ani nelze vyžadovat jeho součinnost s opatřováním důkazů. Z presumpce nevinny vychází zásada *in dubio pro reo*, neboli v pochybnostech ve prospěch. Vina obviněného musí být prokázána bezpečně a pokud nebyla, uplatní se pravidlo, že pochybnost prospívá obviněnému, neboť zprošťující rozsudek musí být vyneseno na základě prokázané nevinny, ale i v případě, že vina není prokázána nepochybně. Nedokázaná vina má stejný význam jako nevina.²²

S ohledem na to, že je na obviněného až do pravomocného rozhodnutí o vině nahlíženo jako na nevinného, je třeba vůči obviněnému používat jen prostředky nezbytné k úspěšnému provedení

¹⁹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 240.

²⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 131.

²¹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 814.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 134.

trestního řízení.²³ Pokud je třeba některé tyto prostředky využít, musí obviněného zatěžovat co nejméně. Každý prostředek trestního práva procesního má však na obviněného určitý vliv a dochází k omezení běžného života. Toto se týká především zajišťovacích úkonů a zejména vazby, při níž dochází k zásahu do osobnostní sféry v té nejvyšší míře. I když je obviněný ve vazbě stále považován za nevinného,²⁴ očima společnosti (a zejména té laické) může být těžké na obviněného stále hledět jako na bezúhonného a velmi pravděpodobně bude mít pobyt ve vazbě obrovský dopad na jeho osobní život. Proto je jednou z podmínek vzetí do vazby stanovených v TŘ skutečnost, že účelu vazby nelze v době rozhodování dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.

Princip presumpce nevinny však ne vždy bývá striktně dodržován a jeho uplatnění v praxi může být značně problematické. Nedávná medializovaná kauza soudce Vrchního soudu v Praze, který byl obviněn z údajné trestné činnosti, odhalila možný způsob přístupu orgánu činných v trestním řízení. Důležitou roli sehrály odposlechy z jeho kanceláře. Poté co soud přebral nahrávku s výrokem: „*Ona je skoro na zproštění, ale už je dva roky ve vazbě, tak jí musíme něco dát, nějaký trest.*“, vyjádřil se k ní obžalovaný soudce tak, že: „*Tam zazněla, je tady sice i veřejnost, tak asi nepřiliš vhodně, takové ta klasická soudní úvaha, kterou má každý soudce, tedy nejenom já: že ona je na zproštění, ale byla dva roky ve vazbě, tak jí něco musíme dát. Postupně jak jsem ten spis studoval, konzultoval ho v senátu, tak jsme dospěli k tomu, že to je skutečně na zproštění, ale pak tedy když holt byla ve vazbě, asi jí nějaký trest bude muset být uložen, protože dva roky vazba je skutečně dlouhá doba, proto pak ten skutek vypadal v tom rozsudku, jak vypadal.*“²⁵ Z jeho vyjádření plyne, že soudy vynášejí rozhodnutí o vině, i když nemají dostatek důkazů a pokud je již obviněný ve vazbě po delší dobu, automaticky „*se mu musí něco dát*“. Takové tvrzení ovšem presumpci nevinny odporuje, nemá ani nic společného s posuzováním viny na základě důkazů a značí to, že v dodržování presumpce nevinny se vždy nepostupuje tak, jak by mělo. Myslím si, že to také zpochybňuje podstatu vazby jako zajišťovacího opatření, které nesmí být v žádném případě

²³ KMEC, J. § 2 *Základní zásady trestního řízení*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-18]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

²⁴ Např. nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2002, sp. zn. I. ÚS 371/02.

²⁵ Přepis výpovědi byl uveřejněn ve zprávách, PÁNEK, J. *Odposlechy soudce: s trestaným Vietnamcem řešil peníze i výši trestů*. *iDNES.cz* [online]. 2019. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/soudce-ivan-elischer-odposlechy-kancelar-tresty-vazba-zajisteny-majetek-vietnamska-komunita.A191007_220332_krimi_iri.

považováno za trest a to, že obviněný stráví ve vazbě delší dobu, nemůže být pokládáno za určující při rozhodování o vině.

1.3 Další principy ve vztahu k vazbě

Vazbou dochází k nejcitelnějším zásahům do práv a svobod obviněného, který je dočasně zbaven své osobní svobody a umístěn ve vazební věznici, ačkoli pro něj stále platí princip presumpce nevinny a je považován za nevinného. Z principu presumpce nevinny vyplývá zásada zdrženlivosti a přiměřenosti, promítnutá v § 2 odst. 4 TŘ,²⁶ dle které smí být do práv obviněného během trestního řízení zasahováno jen v nezbytné míře. Zasahovat do práv obviněných je možno pouze v odůvodněných případech a co nejméně, jen s cílem dosáhnout efektivního naplnění účelu trestního řízení při šetření základních práv a svobod obviněného. Při rozhodování o vazbě jako o nejzávažnějším procesním opatření, musí orgány činné v trestním řízení postupovat s nejvyšší obezřetností a důkladně zkoumat důvodnost vazby či jejího dalšího trvání.²⁷

Se zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti úzce souvisí pojetí vazby jako *ultima ratio*, výjimečného opatření a subsidiárního prostředku, který nastupuje až tehdy, nelze-li sledovaného cíle dosáhnout jinými způsoby. Judikatura Ústavního soudu zdůrazňuje výjimečnost vazby jako opatření týkající se omezení osobní svobody, které má být uloženo pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba nařízena.²⁸

V souladu s výše uvedenými principy je uplatnění principu subsidiarity a proporcionality. Zajišťovací opatření by mělo být použito vždy jen s ohledem na konkrétní skutečnosti a podle své intenzity. V případě, že postačí mírnější opatření, jsou ho orgány činné v trestním řízení povinny upřednostnit.²⁹ I když je splněn některý z vazebních důvodů, nemusí dojít ke vzetí obviněného do vazby. Ústavní soud mnohokrát vyjádřil přísný požadavek restriktivního výkladu ve vztahu k použití vazby, neboť vzetím do vazby dochází k závažnému zásahu do osobní svobody obviněného. Vazba má závažné negativní sociální a psychologické důsledky, kdy je presumovaně nevinná osoba zbavena svobody a izolována od rodinného a sociálního prostředí, a tento

²⁶ Zakotveno v TŘ novelou č. 256/2001 Sb.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

²⁸ Např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.

²⁹ Např. zákaz vycestování před vzetím do vazby, viz nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 1811/17.

zajišťovací institut může sloužit i jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání.³⁰

I z výše uvedených principů jasně vyplývá, že vazba je opatřením pouze fakultativním. Orgány činné v trestním řízení mají pouze možnost využít institut vazby, nikoli povinnost, a je-li možno účelu vazby dosáhnout mírnějšími zajišťovacími prostředky, je vazební stíhání nepřipustné.

³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.

2 Historický vývoj institutu vazby

Vazbu můžeme považovat za zavedený a tradiční institut, který znaly trestní řády už odedávna. Tato kapitola má poskytnout stručný náhled na vývoj vazebního práva na našem území až do přijetí současné právní úpravy.

2.1 Trestní řád z roku 1873

V roce 1873 byl přijat zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se uvádí trestní řád, který na našem území díky recepční normě platil až do roku 1950. Vazbu (zákonem označenou jako „řádnu vazbu vyšetřovací“) jako zajišťovací institut upravoval v § 180. Na rozdíl od platné právní úpravy rozlišoval trestní řád vazbu fakultativní a obligatorní. U fakultativní vazby musel orgán, který o vazbě rozhodoval, uvažovat, zda platí některá zvláštní okolnost, která dle zákona vazbu odůvodňuje. Do vazby mohl být vzat pouze obviněný, který i po výslechu vyšetřujícím soudcem zůstal podezřelým ze zločinu nebo přečinu, a k němuž se vztahoval některý z případů uvedených v § 175, body č. 2, 3, 4. Jednotlivé body můžeme považovat za vazební důvody, a to bod č. 2. za útekový, bod č. 3 za koluzní a bod č. 4 za předstížený důvod vazby. V případě vazby obligatorní byla jediným důvodem závažnost trestného činu. Do vazby tak obviněný musel být vzat, pokud byl podezřelý ze spáchání zločinu, za který bylo možno uložit trest smrti nebo trest odnětí svobody ve výši nejméně deset let.

O vzetí do vazby rozhodoval vyšetřující soudce usnesením, které muselo obsahovat odůvodnění, ústně se oznamovalo obviněnému a zaznamenalo v protokolu. Opravným prostředkem, který mohl obviněný proti rozhodnutí o vzetí do vazby využít, byla stížnost k radní komoře podle § 113, proti rozhodnutí radní komory mohl dále podat stížnost k zemskému soudu. V hlavním líčení byla přípustná jen tzv. dozorčí stížnost ke sborovým soudům druhého stupně.³¹

Nebyla stanovena nejvyšší přípustná doba trvání vazby s výjimkou koluzní vazby, jejíž délka neměla přesáhnout dva měsíce, v případě velmi důležitých důvodů však mohla trvat nejvýše tři měsíce. Zákonodárce si byl vědom toho, že vazba je prostředek, kterým se zásadně zasahuje do práv obviněného, proto měla být vazba uvalena jen byly-li dány nepochybné důvody, které

³¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 130.

měly být státním zástupcem i vyšetřujícím soudcem přezkoumávány, a po odpadnutí důvodů měla neprodleně skončit.³² Trestní řád také připouštěl možnost nahrazení vazby slibem nebo kaucí.

Komunistický převrat v únoru 1948 odstartoval významné změny trestního řízení. Zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který navazoval na komunistickou Ústavu 9. května, byli soudci z lidu postaveni na úroveň soudců z povolání. Došlo jím též k některým změnám v úpravě vazby, např. byla zrušena celá úprava kauce. Ještě za účinnosti trestního řádu z roku 1873 docházelo k nezákonnostem a zneužívání vazby, a to především v řízení o trestných činech podle zákona č. 231/1948 Sb., o ochraně lidově demokratické republiky.³³ Komunistická legislativa dále pokračovala v naplnění právnické dvouletky, jejímž výsledkem na úseku trestního práva procesního byl zákon č. 87/1950 Sb. o trestním řízení soudním, který ovšem změnu k lepšímu nepřinesl.³⁴

2.2 Trestní řád z roku 1950

Trestní řád z roku 1950 měl být přehledným a srozumitelným předpisem i pro neprávnické, zejména pro soudce z lidu. Došlo jím sice ke zjednodušení a sjednocení trestního řízení na celém území státu,³⁵ ale práva obviněného a procesní záruky byly pouze formálně deklarovány bez dopadu na dodržování v praxi.³⁶

Největší váhu nabylo oproti předchozí právní úpravě přípravné řízení. Tomu odpovídá zrušení institutu vyšetřujícího soudce a posílení postavení prokurátora, který nejen vedl vyšetřování, navíc rozhodoval o vzetí do vazby. Z rozhodování o stížnosti proti vzetí do vazby byl soudce také vyjmut, a náleželo nadřízenému prokurátorovi.³⁷

Stejně jako za předchozí právní úpravy existovaly dva druhy vazby, obligatorní a fakultativní. Obviněný musel být vzat do vazby, byl-li podezřelý z trestného činu, na který zákon stanovil trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí či trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činila nejméně deset let. V případě fakultativní vazby byly vazební důvody formulovány podobně jako dnes.

³² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 133.

³³ BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 593.

³⁴ Tamtéž, s. 585.

³⁵ Byl zrušen a nahrazen trestní řád z roku 1873, který platil na území Čech, Moravy a Slezska, uherský trestní řád č. XXXIII/1896, který platil na území Slovenska a vojenské trestní řády.

³⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 144.

³⁷ Tamtéž, s. 148.

O oslabení práv obviněného svědčí i absence ustanovení o nejvyšší přípustné době trvání vazby, jakož i o způsobu rozhodování o prodlužování vazby.

2.3 Trestní řád z roku 1956

Nezákonnosti, ke kterým docházelo, vedly již v roce 1956 k přijetí nového trestního řádu. Dle důvodové zprávy mělo přijetí nového trestního řádu plnit úkoly stanovené celostátní konferencí KSČ z června 1956, jako upevnění prokurátorského dozoru, zajištění dodržování principu presumpce nevinny, zlepšení výchovné úlohy všech orgánů činných v trestním řízení, zajištění vzájemné kontroly jejich práce a důsledné uplatňování socialistické zákonnosti. Tento trestní řád znamenal oproti svému předchůdci značný pokrok, neboť došlo k zakotvení moderních prvků a posílení zákonnosti trestního řízení, jako např. zahájení vyšetřování ve věci usnesením, usnesení o vznesení obvinění, nebo zákaz donucování obviněného k výpovědi.³⁸

Významnou změnou bylo vypuštění obligatorní vazby. Vazba se stala zajišťovacím prostředkem zcela fakultativním, o kterém se rozhodovalo podle okolností konkrétního případu. Do vazby tak mohla být vzata pouze osoba, proti které bylo vzneseno obvinění a naplňovala některý z vazebních důvodů (vazba útěková, koluzní, předstižná), které zůstaly zachovány v obdobném znění. Novými instituty v rámci úpravy vazby bylo zavedení prozatímní vazby, možnost vzetí do vazby i při spáchání přestupku, stanovení doby trvání vazby³⁹ nebo využití písemného prohlášení jako možnost nahrazení vazby útěkové.

O vzetí do vazby rozhodoval v přípravném řízení prokurátor a v řízení před soudem soudce. O vazbě muselo být rozhodnuto nejpozději do 48 hodin od dodání osoby, na rozdíl od předchozí právní úpravy, kde bylo stanoveno pouze to, že prokurátor musí rozhodnout ihned. Rozhodnutí vždy předcházelo výslechu obviněné osoby. Proti rozhodnutí o vzetí do vazby byla přípustná stížnost, o které rozhodoval nadřízený prokurátor, pokud šlo o usnesení prokurátora o vzetí do vazby, nebo nadřízený soudce v případě rozhodnutí soudu o vzetí do vazby. Soudce byl tedy oproti předchozí právní úpravě opět významně zapojen do rozhodování o vazbě. Prokurátor i soud z úřední povinnosti přezkoumávali trvání důvodů vazby, pominul-li důvod vazby, musel být obviněný ihned propuštěn na svobodu.⁴⁰

³⁸ BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 587-589.

³⁹ Stále však nebyla stanovena maximální přípustná doba trvání vazby (výjimka byla u přestupků, kdy vazba včetně řízení před soudem měla trvat nejvýše 30 dnů).

⁴⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 164.

Trvání vazby v přípravném řízení bylo omezeno na dobu dvou měsíců, kterou mohl však nadřízený prokurátor u vazby útěkové a předstižné o jeden měsíc prodloužit. O dalším prodloužení rozhodoval generální prokurátor, který ale už nebyl vázán žádnou lhůtou, což znamená, že ani tento trestní řád nestanovil nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby.⁴¹

2.4 Trestní řád z roku 1961

V roce 1961 se stěžejní normou trestního práva procesního stal nový trestní řád č. 141/1961, jehož přijetí souviselo se schválením nové ústavy,⁴² která měla kodifikovat socialistické zřízení. Bylo potřeba upravit trestní řízení, aby odpovídalo potřebám společnosti v dovršení socialistické výstavby, budování socialistické společnosti a přechodu ke komunismu.⁴³ Přestože byl tento trestní řád přijat za minulého režimu, jde o předpis, který ve znění četných novelizací platí dodnes.

Vazba zůstala nadále prostředkem pouze fakultativním, obligatorní vazbu trestní řád neupravoval. Stejně jako za předchozí právní úpravy byly zachovány vazební důvody, do vazby mohl být vzat pouze obviněný a o vazbě rozhodoval soud, nebo v přípravném řízení prokurátor. I trvání vazby a její prodloužení bylo upraveno stejně, avšak oproti předchozí úpravě bylo možné prodloužit i vazbu koluzní.

Novinku v původním znění trestního řádu představovala možnost nahrazení vazby kromě písemného slibu obviněného také převzetím záruky společenské organizace, čímž se projevila snaha o zapojení společenských organizací v boji proti kriminalitě. Postupně se na vazbu začalo nahlížet jako na prostředek výjimečný, který se má využít až jako poslední možnost.⁴⁴

Změny v rozhodování o dalším trvání vazby přinesla novela č. 149/1969 Sb., kdy oprávnění k prodloužení vazby nad dva měsíce náleželo již pouze nadřízenému prokurátorovi a už ne prokurátorovi generálnímu. Další lhůta už ale stanovena nebyla. S touto novelou také přišla klíčová změna v rozhodování o stížnosti jakožto opravném prostředku proti rozhodnutí prokurátora o vzetí do vazby, o které již rozhodoval soud.

⁴¹ BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 596.

⁴² Ústavní zákon č. 100/1960 Sb.

⁴³ BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 589.

⁴⁴ Zákon č. 178/1990 Sb. zakotvil vedle písemného slibu obviněného a záruky zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodného osoby za další chování obviněného, další možnost nahrazení vazby, a to znovu úpravu majetkové záruky.

Období po změně společenských poměrů v listopadu 1989 přineslo značné množství novelizací, z nichž se celá řada týkala trvání vazby. Novela trestního řádu č. 159/1989 Sb. jako vůbec poprvé stanovila celkovou dobu trvání vazby, která nesměla přesáhnout horní hranici trestní sazby odnětí svobody stanovené na čin, pro který je obviněný ve vazbě.⁴⁵ Tato novela stanovila, že vazba může v přípravném řízení trvat jen nezbytně dlouhou dobu a jestliže vazba přesáhla dva měsíce, mohl ji nadřízený prokurátor prodloužit nejdéle o jeden měsíc, nanejvýš však na jeden rok. Novelou č. 178/1990 Sb. byla lhůta pro trvání vazby po jejím prodloužení nadřízeným prokurátorem snížena na šest měsíců, nad tuto lhůtu mohl vazbu prodloužit pouze generální prokurátor. Stále platilo že v přípravném řízení vazba nesměla přesáhnout jeden rok, ale nová byla úprava trvání vazby v řízení před soudem, kdy vazba mohla trvat také nejvýše jeden rok.⁴⁶ Další změnu znamenala novela č. 558/1991 Sb., která přenesla pravomoc rozhodovat o prodloužení vazby v přípravném řízení na soudce, který mohl vazbu přesahující dva měsíce na návrh prokurátora prodloužit nejvýše na šest měsíců nad tuto lhůtu pak vazbu mohl prodloužit pouze senát.⁴⁷ Úprava trvání vazby prošla postupně dalšími novelizacemi, dnes platnou podobu zakotvila až novela č. 265/2001 Sb.

Co se týče důvodů vazby, novela č. 178/1990 Sb. změnila § 67 TR, kde v návěti vložila před slovo „skutečnosti“ slovo „konkrétní“, čímž byla zdůrazněna povinnost orgánů činných v trestním řízení zkoumat jaké konkrétní okolnosti odůvodňují obavu z chování obviněného vymezeného ve vazebních důvodech. Další změnu § 67 TR přinesla novela č. 152/1995 Sb., kdy došlo k upřesnění vazebního důvodu u koluzní vazby v písm. b), který je dán, pokud obviněný bude působit na soudem dosud nevyslechnuté svědky. Více specifikován byl i důvod vazby předstízného v § 67 písm. c), který lze aplikovat, pokud je dána obava, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti pro kterou je stíhán. Důvodem není obecné nebezpečí z pokračování v nějaké trestné činnosti, ale došlo ke zúžení na konkrétní trestnou činnost, pro kterou je obviněný již stíhán.

V souvislosti s přijetím LZPS došlo k významné změně úpravy vazebního práva, konkrétně novelou č. 558/1991 Sb. byla v souladu s čl. 8 odst. 5 LZPS přenesena pravomoc rozhodování o vazbě z prokurátora na soudce.⁴⁸

⁴⁵ BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s 597.

⁴⁶ RŮŽIČKA, M., ZEZUZLOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 193.

⁴⁷ Tamtéž, s. 194.

⁴⁸ Tamtéž, s. 185.

Významnou změnu pro úpravu celého trestního řízení znamenala novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která byla přijata po dlouhých diskuzích v průběhu 90. let, kdy byla jasná potřeba reformy trestního řízení, jeho zjednodušení a zrychlení.⁴⁹ Základním cílem v úpravě vazby bylo omezení počtu osob, které jsou brány do vazby zejména pro méně závažné trestné činy a snížit počet osob, setrvávajících ve vazbě po delší dobu.⁵⁰ Do úpravy vazby se výrazně promítla zásada přiměřenosti, došlo k omezení trvání koluzní vazby a celkově ke zkrácení maximálních délek trvání vazby. V dovětku § 67 byla vyjádřena další zásada, a to subsidiarita vazby,⁵¹ která spočívá v použití vazby jen nelze-li v době rozhodování dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Tuto zásadu můžeme spatřit i ve novelou zavedeném vyloučení použití vazby u méně závažných trestných činů. Rozhodování o prodloužení vazby bylo nahrazeno pravidelným rozhodováním o dalším trvání vazby, ke kterému dává návrh v přípravném řízení státní zástupce. Jeho role byla dále posílena i možností rozhodnout o přijetí některého opatření nahrazující vazbu.

V posledním desetiletí bylo v trestním řádu novelizacemi provedeno několik změn, které se opět významně týkaly úpravy vazby. Novela č. 459/2011 Sb. zavedla s ohledem na judikaturu Ústavního soudu⁵² do trestního řádu vazební zasedání, kterým bylo zaručeno právo obviněného na osobní slyšení a další důležitou změnou bylo přenesení rozhodování o vazbě zpět výhradně na soud. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů přinesl do trestního řádu institut předběžných opatření, novelou č. 141/2014 bylo rozšířeno právo osob zajištěných vazbou na informace a rozšířeno právo na obhajobu. Poslední novela zasahující do úpravy vazby byla provedena zákonem č. 150/2016 Sb., který zavedl možnost elektronické kontroly obviněného. Podoba aktuální právní úpravy vazby bude dále podrobněji rozebrána v následujících kapitolách práce.

V návaznosti na popis vývoje právní úpravy přikládám tabulku⁵³ znázorňující vývoj příjmu obviněných od roku 2009, ze které je patrná klesající tendence vazebně stíhaných obviněných.

⁴⁹ BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12, s. 12.

⁵⁰ ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Soudní rozhledy*, 2003, č. 4, s. 109.

⁵¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 227.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (č. 239/2005 Sb.).

⁵³ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019 [online]. 2019 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2019.pdf>.

Graf 1: Vývoj příjmu obviněných do výkonu vazby v letech 2009 - 2019

Na závěr této kapitoly nelze nezmínit připravovanou rekodifikaci trestního řádu, o které se začalo uvažovat již v osmdesátých letech minulého století. V roce 2009 byl přijat nový kodex trestního práva hmotného, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ), se kterým by nový trestní řád měl tvořit koncepční jednotu. Úprava nového trestního řádu by měla být přehlednější a přispívat k zrychlení trestního řízení, současně musí odpovídat požadavkům vyplývajícím z mezinárodních smluv.⁵⁴

⁵⁴ Východiska a principy nového trestního řádu. *Ceska-justice.cz* [online]. Legislativa, 28. 1. 2015 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2015/01/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-v%C3%BDchodiska-a-principy.pdf>.

3 Materiální vazební právo

Materiálním vazebním právem můžeme označit souhrn materiálních neboli hmotněprávních předpokladů pro vzetí do vazby. Obsahem jsou především zákonem stanovené kumulativní podmínky umožňující vzetí do vazby.

3.1 Zákoné podmínky vzetí do vazby

Pro vzetí do vazby je rozhodné splnění obecných zákonem stanovených podmínek a zároveň existence konkrétních důvodů v daném případě. První podmínkou vzetí do vazby je zahájení trestního stíhání. Do vazby lze vzít pouze obviněného, tj. osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání dle § 160 TŘ. O zahájení trestního stíhání rozhoduje policejní orgán (výjimečně státní zástupce, pokud vede vyšetřování) usnesením. Účinky nastávají vůči osobě, proti níž se řízení vede, okamžikem doručení opisu písemného vyhotovení tohoto usnesení. Až nyní se podezřelá osoba stává obviněnou a smyslem je obviněnému oznámit, že je stíhán pro určitý skutek, což je podmínkou dalších procesních úkolů v trestním řízení.⁵⁵ Stejně to platí i u cizince, který využil svého oprávnění na pořízení překladu usnesení o zahájení trestního stíhání, avšak pouze za předpokladu, že byl v jazyce, kterému rozumí, podrobně seznámen s podstatou obvinění.⁵⁶

Trestní stíhání může být zahájeno, pokud prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a odůvodňují dostatečně závěr, že ho spáchala určitá osoba. Nejde o závěr konečný, postačí vyšší míra podezření, že došlo ke spáchání trestného činu a že jej spáchala určitá osoba. Musí už však jít o takové podezření, ze kterého je možné dovodit naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty některého trestného činu.⁵⁷ Před podáním návrhu na vzetí do vazby je povinností státního zástupce vždy přezkoumat zákonnost a odůvodněnost trestního stíhání a jako orgán veřejné žaloby v trestním řízení musí přispívat k důvodnosti trestního stíhání a vést policejní orgán k nápravě nesprávných či neúplných usnesení o zahájení trestního stíhání.⁵⁸ Stejně tak je povinen důvodnost zahájení trestního stíhání zkoumat soudce při rozhodování o vazbě a zjistí-li, že je trestní stíhání nedůvodné, obviněný nebude vzat do vazby, příp. bude z vazby propuštěn.⁵⁹

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 1465/13.

⁵⁶ R 15/2005 tr. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004.

⁵⁷ STRÍŽ, I. § 160 (*Zahájení trestního stíhání*). In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-19]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. II. ÚS 93/04.

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

Další obecnou podmínku vedle zahájení trestního stíhání a jeho důvodnosti představuje v § 67 TŘ zjištění, že jsou dány konkrétní skutečnosti, které odůvodňují některý z důvodů vazby vypočtených v písm. a) až c), a to že obviněný uprchne nebo se bude skrývat (§ 67 písm. a), bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (§ 67 písm. b) nebo že bude opakovat trestnou činnost (§ 67 písm. c). Právě tyto konkrétní skutečnosti a jejich zdůvodnění považují za významné omezení pro orgány činné v trestním řízení, které mají k ukládání vazby přistupovat jen v nezbytných případech.

Důvodná obava, že dojde k naplnění některého z vazebních důvodů, může vyplývat přímo z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností,⁶⁰ které s jednáním obviněného souvisejí. Postačí pouze odůvodněná obava, to znamená, že zde nejde o jistotu, že opravdu nastane daná skutečnost, nebude-li obviněný vzat do vazby. Stejně tak i Ústavní soud konstatuje,⁶¹ že na rozdíl od meritorního rozhodnutí, u kterého platí požadavek jistoty bez důvodných pochybností, je rozhodnutí o vazbě vedeno v rovině pouhé pravděpodobnosti následků, které mohou nastat, pokud nebude vazba uvalena. Nemůže jít ale pouze o skutečnostmi nepodložené podezření, které by vedlo k nedůvodným zásahům do osobní svobody obviněného.⁶² V dovětku § 67 TŘ je zároveň stanoveno, že dosud zjištěné skutečnosti musí nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření a tento čin spáchal obviněný. Na odůvodnění rozhodnutí o vazbě je kladen velký důraz a nepostačí obecné poukázání na zákonný důvod, bez uvedení skutečností, které zakládají existenci vazebních důvodů. Také Ústavní soud se opakovaně vyjadřuje⁶³ k rozhodnutím soudu o vzetí do vazby, která musí být založena na dostatečných důvodech a musí být řádně a vyčerpávajícím způsobem odůvodněna. Zákon zároveň v § 68 odst. 1 TŘ požaduje, aby bylo rozhodnutí o vazbě odůvodněno skutkovými okolnostmi.

V dovětku ustanovení § 67 je dále vyjádřen požadavek, aby soud při ukládání vazby hodnotil kromě důvodů vazby a důvodnosti trestního stíhání, zda nelze v době rozhodování dosáhnout účelu vazby jiným způsobem. Vazba je pouze fakultativním zajišťovacím opatřením, které se použije,

⁶⁰ Pojem „další konkrétní skutečnosti“ přidán do § 67 novelou TŘ č. 265/2001 Sb., zpravidla jde o skutečnosti související s jednáním obviněného.

⁶¹ Např. nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 1190/15.

⁶² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 273.

⁶³ Např. nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14.

až když se všechny ostatní procesní prostředky jeví jako neúčinné. Z § 67 TŘ plyne povinnost orgánů činných v trestním řízení využít vazbu jako zajišťovací prostředek jen v případě, že s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování dosáhnout účelu vazby jinými prostředky, které zákon připouští. Novelou TŘ č. 45/2013 Sb. došlo k posílení zásady zdrženlivosti a do TŘ byla zavedena možnost nahradit vazbu i některým z předběžných opatření upravených v § 88b – 88o TŘ.⁶⁴

Ukládání vazby je dále omezeno v § 68 odst. 2 TŘ právní kvalifikací skutku, kdy je vyloučeno vzít do vazby obviněného stíhaného pro trestné činy nižší závažnosti. Toto upravila novelizace TŘ č. 256/2001 Sb., která reagovala na nežádoucí fakt, kdy vazebně stíhaní nebyli primárně obvinění z nejzávažnějších trestných činů, ale většinu osob ve vazbě představovaly osoby stíhané pro trestné činy, za které bylo možné uložit tresty odnětí svobody do dvou let.⁶⁵ V tomto ustanovení jsou vytvořeny tzv. kvalifikované, či též zpřísněné důvody vazby. Do vazby nelze vzít obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

Tato omezení se nepoužijí, je-li dána některá z okolností v § 68 odst. 3 a 4 TŘ. V odst. 3 předmětného ustanovení jsou taxativním výčtem uvedeny tzv. kvalifikované důvody vazby, které můžeme považovat za nežádoucí stavy, kterým se má uvalením vazby předcházet.⁶⁶ Naplní-li obviněný některý z těchto důvodů (např. uprchl nebo se skrýval), omezení v § 68 odst. 2 se neuplatní. Dle § 68 odst. 4 TŘ se dále tato omezení neaplikují pro úmyslný trestný čin, jestliže je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu je vzetí do vazby vyžadováno pro účinnou ochranu poškozeného.

3.2 Jednotlivé vazební důvody

Použití vazby, jakožto institutu významně zasahujícího do práva na osobní svobodu, je v souladu s čl. 8 odst. 5 LZPS, jen je-li dán zákonem stanovený důvod. V ustanovení § 67 TŘ jsou taxativně vymezeny celkem tři vazební důvody, z jiných než uvedených důvodů obviněného

⁶⁴ AUGUSTINOVÁ, P. § 67 Důvody vazby. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-18]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

⁶⁵ VANTUCH, P. Důvody vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 2, s. 56 – 60.

⁶⁶ AUGUSTINOVÁ, P. § 68 (Rozhodnutí o vazbě). In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-20]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

do vazby vzít nelze. Každý z těchto důvodů je podmíněn určitými specifickými hledisky a představuje škodlivý následek, který by pravděpodobně nastal, pokud by nedošlo k uvalení vazby.⁶⁷

3.2.1 Důvod vazby dle § 67 písm. a)

Uložení tzv. vazby útěkové spočívá v zamezení rizika, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu. Rozdíl v obou alternativách spočívá v tom, kam směřují kroky obviněného, zatímco uprchnutím obviněného se zde rozumí útěk do ciziny, skrývání považuje soudní praxe za ukrývání obviněného v tuzemsku.⁶⁸ V obou případech musí být obava prokázána konkrétními skutečnostmi. Pouhá existence objektivních podmínek pro uprchnutí či skrývání však nepostačí, soud musí vzít v úvahu reálnou možnost obviněného uprchnout nebo se skrývat, a to především s přihlédnutím k osobním a rodinným poměrům obviněného.⁶⁹

Zákon pouze demonstrativně stanoví, které okolnosti mohou tuto obavu založit, tj. uvádí případy, kdy je obava z útěku či skrývání nejobvyklejší. Ustanovení § 67 písm. a) uvádí jako příklad nemožnost okamžitého zjištění totožnosti obviněného, neexistenci stálého bydliště anebo hrozbu vysokého trestu. Totožnost obviněného nelze ihned prokázat, jestliže obviněný nemá u sebe nebo na dosažitelném místě žádné osobní doklady, odmítá-li při zjišťování své totožnosti spolupracovat, nebo uvádí nepravdivé údaje a jeho totožnost nemůže potvrdit ani třetí osoba.⁷⁰ Stálé bydliště obviněného odlišujeme od bydliště formálně evidovaného, je totiž nutné vycházet z faktického stavu. Obviněný nemá stálé bydliště, pokud reálně nemá kde bydlet, nebo sice bydliště má, ale nezdržuje se v něm a často mění místo svého pobytu, aniž by změny ohlásil orgánům činným v trestním řízení. V takovém případě půjde o skutečnost odůvodňující obavu, že bude obviněný pro orgány činné v trestním řízení nedosažitelný.⁷¹ Obviněný stíhaný na svobodě má právo na běžný život, a i vzhledem k délce některých trestních řízení by neměl být nepřiměřeně omezován, nelze tak každou změnu pobytu považovat za snahu o útěk či skrývání se, a to např.

⁶⁷ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

⁶⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 277.

⁶⁹ AUGUSTINOVÁ, P. § 67 *Důvody vazby*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-21]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

⁷⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 278.

⁷¹ AUGUSTINOVÁ, P. § 67 *Důvody vazby*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-21]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

z důvodu cesty za zaměstnáním, na dovolenou či pokud obviněný místo, kde se skutečně zdržuje, oznámil orgánům činným v trestním řízení.⁷² Poslední ze tří okolností z demonstrativního výčtu je hrozba vysokého trestu, která je nejčastěji užívaným důvodem útěkové vazby, považují ji však za okolnost velmi abstraktní a problematickou o čemž svědčí i existence četné judikatury.

Hrozbu vysokého trestu nelze odvozovat pouze z trestní sazby stanovené na ten který trestný čin, ale je třeba výši hrozícího trestu posuzovat se zřetelem k okolnostem konkrétního případu a vycházet z výše trestu, který obviněnému reálně hrozí, nikoli pouze poukázat na horní hranici stanovené trestní sazby.⁷³ Dle Ústavního soudu⁷⁴ není hrozba vysokým trestem okolností sama o sobě odůvodňující uvalení útěkové vazby, nýbrž je nutné uvážit i to, zda stanovená výše trestu v konkrétním případě odůvodňuje obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Hrozba vysokého trestu totiž není pro každého obviněného důvodem k tomu, aby uprchl nebo se skrýval. I zde závisí na individuálním posouzení a záleží vždy na osobě obviněného. Musíme rozlišovat, zda jde o osobu např. s rodinným zázemím, stálým pracovním místem nebo na druhé straně o osobu bez stabilních vazeb, u které může být pravděpodobnost útěku či skrývání se zvýšena.

Trestní řád pojem „vysoký trest“ nedefinuje, Ústavní soud však vycházejí z principu právní jistoty a předvídatelnosti práva ve svém nálezu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03 dovedl, že odůvodnit uložení útěkové vazby je možné toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let. Obviněný má však současně právo namítat a prokazovat existenci konkrétních skutečností, jež obavu z útěku či skrývání omezují, jako je např. míra celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného nebo mobilita daná jeho zdravotním stavem.

Přestože konstantní judikatura Ústavního soudu klade na rozhodování o vazbě přistupovat k tomuto institutu s obezřetností, obecné soudy přistupují k uvalení útěkové vazby v případě hrozby vysokého trestu, aniž by podrobily bližšímu zkoumání individuální okolnosti daného případu. Samotná hrozba vysokého trestu sice může představovat konkrétní skutečnost odůvodňující obavu z útěku či skrývání se před tímto trestem, toto však nelze předpokládat, nýbrž je třeba vždy vycházet z okolností daného případu, jak vyplývá již z návěti § 67 TŘ. Obecné trestní soudy totiž často rozhodnutí o vzetí do vazby odůvodňují pouze odkazem na výše zmíněný náleží Ústavního soudu, s tím, že hrozí uložení trestu odnětí svobody alespoň kolem osmi let. Ústavní

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14.

⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93.

⁷⁴ Např. nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

soud naopak sám ve svých nálezech⁷⁵ zdůrazňuje, že závěry citovaného nálezu takto vnímat nelze a trest odnětí svobody nad osm let sám o sobě není dostatečným důvodem k uvalení útěkové vazby. Navíc určení výše potenciálně hrozícího trestu často může být problematické vzhledem k rozhodování pouze na podkladě spisu a relativně krátkým lhůtám stanoveným pro vazební rozhodování, hrozba vysokého trestu tedy spravedlivě nemůže být jediným klíčovým kritériem pro obavu uvedenou v § 67 písm. a) TŘ.

Na svou předchozí judikaturu navázal Ústavní soud i v nálezu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13.⁷⁶ V něm nejprve navázal na dosavadní rozhodovací praxi⁷⁷ a zároveň přišel s novým prvkem vztahujícím se k útěkové vazbě, kterým je posuzování důvodnosti jejího dalšího trvání v návaznosti na plynutí času. Je nutné vzít v úvahu, že skutečnosti zakládající důvodnost vazby na počátku trestního stíhání mohou postupem času ztrácet na významu a po uplynutí určitého časového úseku již nemusí být relevantní.⁷⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že důvodnost útěkové vazby je vždy třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu, které obavu z útěku či skrývání zvyšují či naopak snižují a v žádném případě nepostačí pouhý odkaz na zákonné ustanovení.

Odlišná je situace po prvoinstančním odsuzujícím rozsudku k nepodmíněnému vysokému trestu odnětí svobody. Takové odsouzení, byť nepravomocné, představuje zásadní změnu situace ve vztahu k odůvodnění útěkové vazby. Ústavní soud ve svém nálezu⁷⁹ uznává, že v takovém případě je riziko útěku či skrývání podstatně zvýšeno a klesá potřeba dalších konkrétních skutečností, neboť obava z konání uvedeného v § 67 písm. a) TŘ je značně vyšší než před vydáním odsuzujícího rozsudku. Ústavní soud tak vyšel z judikatury ESLP k Úmluvě, která odlišuje vazbu uvalenou před nepravomocným odsouzením, na kterou se aplikuje čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP od zákonného uvěznění po vydání odsuzujícího rozsudku podle čl. 5 odst. 1 písm. a) EÚLP,

⁷⁵ Např. náleží Ústavního soudu ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14, náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15, taktéž náleží Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2652/16.

⁷⁶ Ústavní soud tímto náleží vyhověl jedné z ústavních stížností v mediálně sledované kauze MUDr. Davida Ratha.

⁷⁷ Dle které hrozba vysokým trestem sama o sobě zakládá důvodnost obavy před vyhýbáním se trestnímu stíhání, musí se však jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu, tedy hrozbu podloženou jedinečnými specifickými okolnostmi spáchaného skutku ve spojení s dalšími aspekty dané trestní věci, a to v rámci rozpětí trestní sazby stanovené TZ, a potvrdil, že hrozba vysokého trestu představuje předpoklad uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let.

⁷⁸ VICHEREK, R. Výše trestu jako jediný důvod vazby útěkové. *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2020-06-10] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove93721.html>.

⁷⁹ Náleží Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

u něhož vyžaduje pouze to, aby byly splněny obecné podmínky čl. 5 EÚLP pro zbavení osobní svobody a žádné zvláštní nestanovuje.

3.2.2 Důvod vazby dle § 67 písm. b)

Dalším důvodem vazby je dle § 67 písm. b) TŘ tzv. koluzní důvod vazby. Smyslem koluzní vazby je zajistit obviněného, aby mohl být bez jeho negativního působení řádně zjištěn skutkový stav.⁸⁰ Koluzní jednání obviněného je v § 67 písm. b) TŘ uvedeno demonstrativně a spočívá v obavě vyplývající z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. V každém případě se však předpokládá nějaká aktivní činnost obviněného, mající za cíl maření okolností závažných pro trestní stíhání. Jako koluzní důvod vazby by tak neobstála jen určitá procesní či důkazní situace, tj. například složitost dokazování, rozpory ve výpovědích apod.⁸¹

Působením na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné se rozumí např. přemlouvání svědků nebo spoluobviněných, aby nevypovídali pravdu, vzájemná dohoda o tom, co budou v rozporu se skutečností vypovídat, podplácení svědků nebo spoluobviněných, vyhrožování apod. Jedná se tedy o jakékoli zákonem nepřipustěné přímé (obviněným osobně) nebo nepřímé (osobou odlišnou od obviněného, ale z jeho podnětu) ovlivňování svědků či spoluobviněných za účelem maření objasňování skutečností závažných pro trestní řízení.⁸² Jiným mařením objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání pak může být např. zákonem nepřipustěné působení na znalce, padělání, ničení nebo ukrývání listinných či věcných důkazů.⁸³

Protože kompletní vymezení konkrétních skutečností není možné, závisí vždy na posouzení dané situace. Některé nálezy Ústavního soudu se tudíž zabývají tím, které skutečnosti koluzní vazbu neodůvodňují. Jak plyne z nálezu Ústavního soudu,⁸⁴ koluzní vazba nemůže být opodstatněna pouze tím, že je potřeba v rámci vyšetřování provést řadu důkazu nebo že obviněný vypovídal rozdílně od zjištěných skutečností. Ve jiném nálezu⁸⁵ týkajícím se této otázky Ústavní

⁸⁰ AUGUSTINOVÁ, P. *§ 67 Důvody vazby*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-03-24]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 279.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17.1.2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/01.

soud stanovil, že koluzní důvod vazby nemůže být založen pouze na potřebě provedení výslechu neurčitěho okruhu svědků. Obava z možného ovlivňování předem neurčených svědků by tak byla pouze domnělá. Svědky je třeba konkretizovat buď jmenovitě, nebo alespoň jiným dostačujícím způsobem. Koluzním důvodem též není odmítnutí obviněného vypovídat. Již v nálezu z roku 1997⁸⁶ Ústavní soud konstatoval, že dle ustálené judikatury i doktríny nesmí být uplatňování zákonných práv obviněného považováno za skutečnost zakládající koluzní důvod vazby.

Koluzní vazba se vyznačuje určitými specifiky. Na rozdíl od ostatních vazebních důvodů nelze namísto koluzní vazby použít žádné z opatření nahrazující vazbu v § 73 a § 73a TR. Dále je u obviněných, na které je uvalena koluzní vazba, kontrolována korespondence a lze omezit i návštěvy obviněných ve vazbě.⁸⁷ Speciální je také délka trvání koluzní vazby, která je oproti jiným vazebním důvodům omezena na relativně krátkou dobu 3 měsíců. Cílem koluzní vazby je ochránit samotný průběh trestního řízení, proto má dle mého názoru koluzní vazba význam zejména na počátku trestního řízení, kdy může zpravidla docházet k provádění důkazů a objasňování skutečností které mají vliv na výsledek trestního řízení.

3.2.3 Důvod vazby podle § 67 písm. c)

Posledním typem vazby dle § 67 TR je vazba předstižná, jejímž účelem je zabránit obviněnému v opakování trestné činnosti pro kterou je stíhán, v dokonání trestného činu, o který se pokusil, nebo ve vykonání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil. Důvody předstižné vazby jsou stanoveny alternativně, stačí tedy, že je naplněna některá ze čtyř situací v § 67 písm. c) TR, přičemž se předstižná vazba na rozdíl od vazby útěkové a koluzní používá pouze v těchto taxativně stanovených případech. Z logiky věci se předstižná vazba vztahuje jen na úmyslné trestné činy.

Na předstižnou vazbu lze nahlížet jako na preventivně-bezpečnostní opatření. Vyznačuje se tzv. mimoprocesním charakterem, protože ve vztahu k cíli trestního řízení, tedy zjištění viny a uložení trestu, jde o mimoprocesní detenci obviněného k vedlejším účelům.⁸⁸ Jejím znakem je zabránit obviněnému v páchání trestné činnosti, tudíž má i preventivní funkci.

Znění § 67 písm. c) bylo upravenou novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., která nahradila dřívější pojem „pokračování v trestné činnosti“ tím, že „bude opakovat trestnou činnost“. Opakováním trestné činnosti se rozumí nejen opakování téhož trestného činu, nýbrž i

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97.

⁸⁷ § 13 a § 14 z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby (dále jen ZVV).

⁸⁸ MANDÁK, V. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, s. 24.

opakování trestné činnosti téže povahy. Trestné činy téže povahy se vyznačují určitým společným charakteristickým rysem, kterým může být zejména stejná pohnutka, nebo stejný způsob jednání.⁸⁹ Důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost tedy spočívá v nebezpečí hrozící trestné činnosti téhož druhu (např. majetková trestná činnost či trestná činnost zaměřená proti životu a zdraví) a jako důvod vazby nepostačuje obecně pojatá obava z opakování blíže neurčené trestné činnosti. Jinak je tomu v případě obavy z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, vykonání trestného činu, který připravoval, nebo kterým hrozil, kdy je naopak nezbytné, aby se dle právní kvalifikace jednalo o tentýž trestný čin.

Při ukládání předstižné vazby musí vzít soud v úvahu veškeré skutečnosti, které by mohly obavu uvedenou v ustanovení § 67 písm. c) odůvodňovat. Mezi ně může patřit chování obviněného v minulosti (především v té blízké), např. jeho sklony k páčání trestné činnosti, pro kterou je stíhán, dále že řadou již uložených trestů nebylo dosaženo jeho nápravy,⁹⁰ či že se stíhané trestné činnosti dopustil ve zkušební době podmíněného odsouzení.⁹¹ Mimo to je nutné zkoumat i aktuální situaci a postoje obviněného, např. jeho sklony, návyky, zázemí nebo prostředí, ve kterém se pohybuje.⁹²

⁸⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 2 To 54/2005.

⁹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 605/04.

⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 424/05.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

4 Formální vazební právo

Následující kapitola bude pojednávat o tzv. formálním vazebním právu, které zahrnuje především postup orgánů činných v trestním řízení při rozhodování o vazbě.⁹³ Prostor bude vedle procesních postupů, a to i zejména ve světle vazebního zasedání, věnován i náležitostem vazebních rozhodnutí a problematice délky trvání vazby.

4.1 Orgány rozhodující o vazbě

V souladu s čl. 8 odst. 5 LZPS nesmí být nikdo vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu, přičemž zákonným provedením tohoto článku je ustanovení § 73b TŘ.

Orgánem rozhodujícím ve vazebních věcech je zásadně soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a jen v některých případech státní zástupce. Rozhodnout o vzetí obviněného do vazby, stejně jako o dalším trvání vazby tak smí pouze soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Pravomoc státního zástupce rozhodnout v přípravném řízení o dalším trvání vazby byla omezena novelou TŘ provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. a současná právní úprava rozhodování o vazbě lépe reflektuje povahu vazby jako nejzávažnějšího trestněprocesního zajišťovacího opatření, kdy i o ponechání obviněného ve vazbě rozhoduje soud či soudce jako nezávislý a nestranný orgán.⁹⁴ Státnímu zástupci zůstala pravomoc rozhodnout v přípravném řízení pouze ve prospěch obviněného – takovým rozhodnutím je rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, a to i za současného přijetí některého z opatření nahrazující vazbu, rozhodnutí o pominutí některého z vazebních důvodů a rozhodnutí o zrušení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí či o zrušení předběžného opatření nahrazujícího vazbu. Nicméně role státního zástupce v přípravném řízení je významná, neboť rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby je dle § 73b odst. 1 v přípravném řízení vždy podmíněno jeho návrhem. Návrh na vzetí do vazby podává státní zástupce většinou na návrh policejního orgánu, v řízení před soudem postupuje soud z úřední povinnosti.⁹⁵

⁹³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 382.

⁹⁴ viz např. nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

⁹⁵ ŠÁMAL, P. a GRÍVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 901.

Rozhodnutí o vzetí do vazby je obecně upraveno v § 68 odst. 1 TŘ ve spojení s § 73b odst. 1 TŘ. Navazující zvláštní úprava upravuje v § 77 odst. 2 TŘ rozhodování o vzetí do vazby zadržené osoby, v § 314b odst. 2 TŘ rozhodování samosoudce o zadrženém podezřelém, který byl soudu předán spolu s návrhem na potrestání nebo v § 69 odst. 6 TŘ rozhodování o vazbě obviněného, zatčeného na základě příkazu k zatčení. Rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby může být jen za předpokladu, je-li dán některý z důvodů vazby v § 67 a zároveň zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který je obviněný stíhán, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody, že tento čin spáchal obviněný. Současně platí v dovětku § 67 TŘ vyjádřená povinnost zkoumat, zda s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, nelze v době rozhodování dosáhnout účelu vazby jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.

Vazební rozhodování je obecně charakteristické svými krátkými lhůtami, které se odvíjí od lhůt pro zajištění osob v trestním řízení. Dodržování těchto lhůt je zárukou ochrany práva na osobní svobodu, které je upraveno už na ústavní úrovni v čl. 8 LZPS a TŘ tyto lhůty přejímá. Bez ohledu na stanovené lhůty platí, že se se dle § 2 odst. 4 TŘ musí trestní věci projednávat urychleně a bez zbytečných průtahů, s největším urychlením zejména vazební věci.

V případě obviněného zatčeného na základě příkazu k zatčení vydaného soudem musí policejní orgán dle § 69 odst. 5 TŘ obviněného dodat do 24 hodin soudu, jehož soudce příkaz k zatčení vydal, nebo na místo umožňující tomuto soudu provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení; ve výjimečných případech dodat jinému věcně příslušnému soudu. Soudce musí obviněného neprodleně vyslechnout a rozhodnout o vazbě, přičemž toto rozhodnutí musí být obviněnému oznámeno dle § 69 odst. 6 TŘ do 24 hodin od jeho dodání na místo výslechu.

Předchází-li návrhu na vzetí do vazby zadržení, je upravena v § 77 odst. 1 TŘ lhůta 48 hodin, ve které je státní zástupce povinen předat obviněného soudu spolu s návrhem na vzetí do vazby, jinak musí být obviněný propuštěn na svobodu. Ustanovení § 77 odst. 2 TŘ stanoví lhůtu 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce, kterou má soudce na vyslechnutí zadržené osoby a na rozhodnutí, zda se propouští na svobodu, nebo se bere do vazby.

Nedodržení vazebních lhůt vede k povinnosti propustit obviněného na svobodu, neboť v takovém případě by se jednalo o vazbu nezákonnou a v rozporu s ústavním pořádkem. Pochybení státních zástupců i soudců spočívající v nedodržení vazebních lhůt nejsou ojedinělá a jsou považována za vážná kárná provinění. Např. poměrně nedávným rozhodnutím kárného senátu

Nejvyššího správního soudu⁹⁶ bylo soudkyni uloženo kárné opatření ve formě důtky podle § 88 odst. 1 písm. a) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přičemž soudkyně překročila danou dvacetičtyřhodinovou lhůtu pro rozhodnutí o vazbě v rádech několika málo minut. Na jednu stranu se překročení lhůty o pár minut zdá zanedbatelným, ještě když vezmeme v úvahu vytíženost soudců. Je ale třeba mít na paměti, že překročení lhůty stanovené v hodinách i jen o několik minut má za následek nezákonnost vazby a nutnost propuštění obviněného na svobodu. V tomto případě byl obviněný ve vazbě protiprávně držen 29 dní a poté musel být propuštěn, a to i přesto, že u něj byly zjevně dány důvody vazby koluzní i předstižné. Je proto nezbytné tyto lhůty zachovávat, a to nejen ku prospěchu obviněného, ale i pro veřejný zájem na naplnění účelu trestního řízení.

4.2 Rozhodnutí o vazbě

Mezi rozhodnutí o vazbě se řadí nejen rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, ale v širším smyslu i další rozhodnutí ve vazebních věcech, jak je vyjmenovává ustanovení § 74 TŘ. Rozhodnutí o vazbě má formu usnesení, proti kterému se obviněný může bránit podáním stížnosti, stejně tak má možnost podat stížnost i státní zástupce.⁹⁷ Usnesení musí splňovat obecně požadované náležitosti uvedené v § 134 TŘ, jako je označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde, den a místo rozhodnutí, výrok usnesení s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito, odůvodnění a poučení o opravném prostředku. Dále § 68 TŘ stanoví, že rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno konkrétními skutečnostmi co se týče samotných důvodů vazby i odůvodněnosti zahájení trestního stíhání.⁹⁸

Protože vazba představuje značný zásah do základních práv a svobod jednotlivce, pro odůvodnění rozhodnutí o vazbě, jejichž výsledkem je vzetí obviněného do vazby či ponechání obviněného ve vazbě, upravuje ustanovení § 73c TŘ další obligatorní náležitosti. Dle § 73c TŘ musí odůvodnění obsahovat zdůvodnění skutečností, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, popř. okolnosti opodstatňující existenci kvalifikovaných důvodů vazby uvedené v § 68 odst. 3 a 4 a v § 72a odst. 3 TŘ a v neposlední řadě, v souladu s principem subsidiarity vazby, důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 6. 2019, č. j. 11 Kss 1/2019-87.

⁹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 332.

⁹⁸ ŠÁMAL, P. a GRÍVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 756.

Již bylo zdůrazněno, že rozhodování o vazbě nelze považovat za rozhodování o vině nebo trestu a je vedeno v rovině pravděpodobnosti, přesto musí být vazba odůvodněna konkrétními skutečnostmi a nikoli pouhým odkazem na zákonná ustanovení. K problematice řádného odůvodnění vazebních rozhodnutí se vztahuje i řada nálezů Ústavního soudu, který se opakovaně zabývá nedostatečným odůvodněním vazby, které vede k porušení práva na osobní svobodu. Ve svém nálezu ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 103/99 Ústavní soud vyjádřil, že jen povšechné a obecné odůvodnění rozhodnutí, jimž je osobní svoboda omezena, není v souladu s ústavním pořádkem republiky, a vyzdvihl požadavek řádného a vyčerpávajícího odůvodnění rozhodnutí.⁹⁹

4.3 Vazební zasedání a právo být slyšen

Vazební zasedání, jehož úpravu nalezneme v ustanovení § 73d až § 73g TR, představuje formu soudního jednání, která slouží k rozhodování o vazbě obviněného, pokud o ní nemohlo být rozhodnuto v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Vazební zasedání bylo do TR vloženo novelou č. 459/2011 Sb., a to především z důvodu nutnosti zajistit obviněnému právo na osobní slyšení. Právo být slyšen patří i dle judikatury ESLP v návaznosti na čl. 5 odst. 4 EÚLP mezi základní procesní záruky v případě omezení osobní svobody.¹⁰⁰ Také Ústavní soud před přijetím zmiňované novely ve svých nálezech potvrzoval, že „*právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, v němž je přezkoumávána zákonnost dalšího trvání vazby, patří mezi základní institucionální záruky spravedlnosti řízení o pokračování či skončení omezení osobní svobody,*“ a upozorňoval na protiústavnost tohoto stavu a potřebu jeho změny.¹⁰¹ Vazební zasedání, ve kterém se právo obviněného být slyšen uplatňuje, bylo do TR zavedeno v souladu s čl. 5 odst. 4 EÚLP, a to jako specifická procesní forma s využitím prvků veřejného i neveřejného zasedání.¹⁰²

Jedná se o zasedání soudu, bez účasti veřejnosti (v přípravném řízení jej koná soudce), za účasti obviněného, naopak účast státního zástupce a obhájce není nutná.¹⁰³ Právě v účasti obviněného tkví účel vazebního zasedání, a sice poskytnout obviněnému možnost vyjádřit svůj názor k projednávané věci. Obviněný má příležitost vyjádřit se k důvodnosti vazby a uvést okolnosti,

⁹⁹ Dále viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14, náleží Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 1811/17.

¹⁰⁰ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Assenov a ost. proti Bulharsku ze dne 28. 10. 1998, stížnost č. 24760/94.

¹⁰¹ Náleží Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

¹⁰² ŠÁMAL, P. a GRIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 926.

¹⁰³ Ustanovení § 73f odst. 2, 3 TR.

kteřé mohou vést k jeho ponechání na svobodě či k propuštění na svobodu. Vedle toho se obviněný může uvést i další okolnosti významné pro rozhodnutí o vazbě, jako jsou například skutečnosti, které by mohly vést k nahrazení vazby jiným opatřením.¹⁰⁴ Soud či soudce může při osobním slyšení lépe posoudit osobnost a psychický stav obviněného, jeho osobní poměry, a tak na základě jeho výpovědi zvážit, zda je vazba nezbytná.

Vazební zasedání se dle § 73d odst. 2 TŘ koná vždy, rozhoduje-li se o vzetí obviněného do vazby, nebylo-li toto rozhodnuto v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. V ostatních případech se vazební zasedání koná, pokud o to obviněný výslovně požádá, nebo má-li soud či v přípravném řízení soudce za potřebné obviněného vyslechnout pro účely rozhodnutí o vazbě. Konání vazebního zasedání na výslovnou žádost obviněného, ač by jinak bylo obligatorní, má své limitace uvedené v třetím odstavci § 73d TŘ. Vazební zasedání není třeba konat, pokud se jej obviněný následně odmítl zúčastnit, neboť v účasti obviněného spočívá smysl vazebního zasedání. Dalšími překážkami jsou skutečnosti, že obviněný neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě, přičemž byl k vazbě v posledních šesti týdnech slyšen, zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo se obviněný propouští z vazby. Pokud je naplněna alespoň jedna ze jmenovaných překážek, není třeba vazební zasedání i přes výslovnou žádost obviněného konat.

Obviněný se dle § 73e odst. 1 TŘ k vazebnímu zasedání předvolává, obhájce a státní zástupce se vyrozumívají. Pokud se jedná o zadrženého či zatčeného obviněného, obhájce se vyrozumí, je-li ve lhůtě 24 hodin, v níž nejpozději musí být rozhodnuto o vazbě, dosažitelný. S ohledem na krátké lhůty pro vazební rozhodování je zřejmé, že zde oproti ustanovení o hlavním líčení a veřejném zasedání nevyžaduje zachování pětidenní lhůty k přípravě. Dobu konání vazebního zasedání určuje předseda senátu, či v přípravném řízení soudce s ohledem na možnost účasti obhájce a státního zástupce a zároveň za dodržení souvisejících vazebních lhůt.¹⁰⁵

Ústředním bodem vazebního zasedání a hlavním důvodem, pro který je vůbec konáno, je výslech obviněného. Obviněný je vyslechnut ke všem okolnostem důležitým pro rozhodnutí o vazbě. Vyslechnout obviněného je oprávněn pouze předseda senátu, v přípravném řízení soudce. Státní zástupce a obhájce mohou klást obviněnému otázky k doplnění výpovědi či odstranění nejasností, ale teprve až po provedení výslechu.¹⁰⁶

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P. a GŘIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 927.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 942.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 949.

Rozhodování o omezení osobní svobody obviněného je řízením kontradiktorním, které je dle čl. 5 odst. 4 EÚLP ovládáno procesními zárukami obviněného, mezi něž mimo jiné patří „*rovnost zbraní, možnost vznést argumenty proti ponechání ve vazbě a možnost nahlédnout do spisu natolik, aby mohl vyvracet důvody pro trvání vazby.*“¹⁰⁷ S právem na osobní slyšení obviněného tak úzce souvisí právo nahlédnout do spisu přiznané obviněnému i jeho obhájci, kteří si dále mohou dle § 65 odst. 1 TŘ ze spisů činit výpisky a poznámky nebo si na své náklady pořizovat kopie spisů a jejich částí. Toto právo může v přípravném řízení policejní orgán nebo státní zástupce ze závažných důvodů odepřít, což připouští § 65 odst. 2 TŘ, zákonná úprava ovšem nerozlišuje mezi vazebně stíhaným obviněným a obviněným na svobodě. Pro obhajobu vazebně stíhaného obviněného má však odepření nahlédnutí do spisu závažné neblahé důsledky, neboť bez seznámení se se spisem může jen těžko zpochybnit důkazy, které odůvodňují uvalení vazby. Komentářová literatura¹⁰⁸ k tomu uvádí, že možnost odepřít nahlédnutí do spisu je výrazně omezena, pokud jde o rozhodování o vazbě v přípravném řízení. Při rozhodování o vazbě jako meritorním rozhodování o zásahu do osobní svobody jednotlivce je nutné zachování rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení. K této problematice vyjádřil ESLP ve svém zásadním rozhodnutí ve věci Lamy proti Belgii ze dne 3. 3. 1989, stížnost č. 10444/83 a další navazující obsáhlé judikatuře,¹⁰⁹ že řízení musí být kontradiktorní a vždy musí zajišťovat rovnost zbraní mezi stranami, přičemž rovnost zbraní zajištěna není, pokud je obhájci odepřen přístup k těm dokumentům ve vyšetřovacím spisu, které jsou podstatné k tomu, aby bylo možno účinně zpochybnit zákonnost vazby. Vycházejí z čl. 5 odst. 3, 4, čl. 6 EÚLP a zmiňované judikatury ESLP, z uvedeného vyplývá, že v souvislosti s rozhodováním o vazbě policejní orgán či státní zástupce nemůže odmítnout obviněnému a jeho obhájci nahlédnout do těch částí spisu, které jsou relevantní pro rozhodnutí o vazbě. Tato konstrukce nahlížení do spisu v rámci vazebního rozhodování vyplývající z judikatury by nicméně měla být *de lege ferenda* přenesena do zákonného znění § 65 TŘ, stejně jako je promítnuta např. v německém trestním řádu.¹¹⁰

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1681/08.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P. a GRIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 707-708.

¹⁰⁹ viz např. rozhodnutí ESLP ve věci Lietzow proti Německu ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 24479/94, či García Alva proti Německu ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 23541/94.

¹¹⁰ § 147 odst. 2, věta druhá Strafprozessordnung (StPO) zní: *Nachází-li se obviněný, v případech uvedených v odst. 1, ve vazbě anebo je v režimu zadržení a je pro něj vazba navrhována, musí být obhájci vhodným způsobem zpřístupněny informace, které jsou podstatné pro posouzení zákonnosti zásahu do jeho osobní svobody; zpravidla je třeba v takovém případě umožnit nahlížení do spisu.*

Lze shrnout, že právo obviněného osobně se účastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě a s tím související právo být slyšen v kontradiktorním řízení je základním prvkem práva na spravedlivý proces.¹¹¹ Rozhodování o vzetí obviněného od vazby probíhá v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, kterého se účastní obviněný, a není-li toto možné, koná se vždy vazební zasedání pro realizaci práva obviněného na osobní slyšení. Osobní slyšení obviněného nicméně není nutné ve všech případech rozhodování o dalším trvání vazby, byl-li k důvodům vazby slyšen v nedávné době. Principem je umožnit obviněnému osobní slyšení u soudu v určitém časovém úseku, bez nutnosti prokazovat nezbytnost osobního slyšení. Není rozhodující, zda se jedná o žádost obviněného o propuštění z vazby nebo rozhodování o dalším trvání vazby, nýbrž klíčová je doba, kdy byl obviněný naposled slyšen, přičemž odstupy mezi jednotlivými slyšeními obviněného mají být v řádu maximálně několika týdnů.¹¹²

4.4 Trvání vazby a přezkoumávání důvodů vazby

4.4.1 Nejvyšší přípustná doba trvání vazby a zvláštní úprava trvání vazby koluzní

V čl. 38 odst. 2 LZPS uvedená zásada rychlosti řízení je v § 2 odst. 4 ještě zdůrazněna ve vazebním rozhodování, kdy orgány činné v trestním řízení mají vyřizovat vazební věci přednostně s největším urychlením. V souladu s pojetím vazby jako institutu *ultima ratio*, zajišťovacího prostředku, kterým je v nejvyšší míře zasahováno do osobní svobody jednotlivce a který má být využit, až když není jiné alternativy, musí být vazba časově omezená. Od novely TŘ č. 459/2011 Sb. je trvání vazby upraveno v § 72a TŘ. Délka jejího trvání je ovládána zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti ve vztahu k vazbě, neboť vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu a současně TŘ konkrétně stanovuje nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby, která závisí na typové závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán. Dojde-li v průběhu řízení ke zmírnění právní kvalifikace skutku a doba trvání vazby byla pro tento méně závažný trestný čin již vyčerpána, musí být obviněný propuštěn na svobodu. Je-li vedeno společné řízení pro souběh trestných činů, je rozhodující čin nejpřísněji trestný. Ustanovení § 72a odst. 1 TŘ stanovuje maximální přípustnou celkovou dobu trvání vazby v trestním řízení následovně:

- a) jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin,
- b) dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin,

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13.

¹¹² viz např. nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 1104/10 či nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 3460/16.

- c) tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin,
- d) čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.

Vedle toho se nejvyšší přípustná doba trvání vazby dělí zvlášť pro přípravné řízení a pro řízení před soudem tak, že jedna třetina z celkové doby připadá na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Východiskem tohoto poměru je rozdělení celkové doby trestního stíhání na řízení přípravné a řízení soudní, neboť těžiště řízení je před soudem.¹¹³ Po uplynutí příslušných dob není možné nevyčerpanou dobu trvání vazby mezi jednotlivými stadii jakkoli přesouvat a obviněný musí být z vazby nejpozději poslední den lhůty propuštěn.

Odlišně je upraveno trvání vazby koluzní. Ustanovení § 72a odst. 3 TŘ obsahuje zvláštní úpravu trvání vazby v případě, že je obviněný ve vazbě výhradně z důvodu v § 67 písm. b) TŘ, jejíž doba trvání je omezena na nejdéle tři měsíce. Byla-li však na obviněného uvalena vazba i z jiného než koluzního důvodu, či přistoupil-li v průběhu stanovené tříměsíční lhůty ke koluznímu důvodu vazby jiný vazební důvod dle § 67 písm. a), písm. c) TŘ, toto omezení neplatí. Stejně tak se tato limitace neuplatní v případě tzv. kvalifikovaných důvodů vazby ve smyslu § 68 odst. 3 písm. d) TŘ, tedy je-li zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, neboť uvedené omezení tímto ztrácí na svém významu. Orgány činné v trestním řízení jsou samy povinny zjišťovat právně relevantní skutečnosti, provádět důkazní a zajišťovací úkony a za dodržení zásady rychlosti řízení toto činit s nejvyšším urychlením a předejít tak nežádoucímu zásahu ze strany obviněného. Je jasné, že často nelze zajištění důkazů v potřebné míře provést v krátkém časovém úseku, avšak to nemůže jít k tíži obviněného. Proto si myslím, že omezení trvání koluzní vazby na maximálně tři měsíce je adekvátní. Výrazné omezení trvání koluzní vazby oproti ostatním vazebním důvodům také odpovídá tomu, že koluzní vazba je obecně považována za nejprísnejší vazební důvod. Připomeňme nemožnost nahradit ji mírnějším opatřením a dále např. přísnější režim výkonu vazby (např. kontrola korespondence dle § 13 odst. 2 ZVV apod.).

Pro počítání celkové doby trvání vazby je rozhodný okamžik faktického omezení osobní svobody, a to buď zadržením nebo zatčením obviněného, přičemž tento časový údaj musí být obsažen alespoň v odůvodnění usnesení o vzetí obviněného do vazby,¹¹⁴ nebo den, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného na základě rozhodnutí o vazbě.

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb. *beck-online* [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbvhfpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0#>.

¹¹⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013.

Prolomení nejvyšší přípustné doby trvání vazby nalezneme v ustanovení § 72b TŘ, které slouží k ochraně společnosti před recidivou obviněného v případě, že byl vyhlášen odsuzující rozsudek, kterým byl obviněný odsouzen za zvlášť závažný zločin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Mezdobí od vyhlášení odsuzujícího rozsudku do nařízení výkonu uloženého trestu odnětí svobody se do celkové doby trvání vazby nezapočítává, obviněný proto nebude propuštěn na svobodu, a to ani dojde-li k dovršení maximální přípustné doby trvání vazby v § 72a TŘ.¹¹⁵

Když se podíváme na historický vývoj institutu vazby, prošla právě nejvyšší přípustná doba trvání vazby výraznými změnami. Při přijetí stávajícího TŘ nebyla maximální doba trvání vazby určena vůbec a teprve novelou TŘ č. 159/1989 Sb. byla nejvyšší přípustná doba trvání vazby úplně poprvé v českém trestním řízení ohraničena. Dnes je zásadně omezena nepřekročitelnými dobami maximálního trvání, přesto si myslím, že až 4 roky trvání vazby, které TŘ umožňuje, představují opravdu hodně času. Se zřetelem k tomu, že vazba je pouze zajišťovací opatření, které slouží k naplnění účelu trestního řízení, nikoli jako trest, se mi jeví několikaletý pobyt obviněného (stále považovaného za nevinného) ve vazební věznici, jako obrovský zásah do osobní svobody a s tím související negativní ovlivnění všech sfér jeho života. Na druhou stranu, jak ukazuje přiložená tabulka,¹¹⁶ počet obviněných, kteří ve vazbě tráví více než jeden rok aktuálně představuje méně než 10 procent ze všech vazebně stíhaných obviněných, vazba trvající nad dva roky se pak pohybuje pouze kolem pár desítek případů, které lze považovat za extrémní situace. Tři čtvrtiny obviněných ve vazbě stráví méně než půl roku a většina obviněných je z vazby propuštěna do dvou měsíců.

Tabulka 1: Délka trvání vazby, stav k 31. 12. 2019

Kategorie délky vykonané vazby	Počet obviněných
do 2 měsíců	663
2 až 4 měsíce	391
4 až 6 měsíců	231
6 až 9 měsíců	222
9 měsíců až 1 rok	112
1 rok až 2 roky	154
nad 2 roky	25
Celkový součet	1798

¹¹⁵ ŠÁMAL, P. a GRIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 860.

¹¹⁶ Údaje zpracované ze Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2019 [online]. 2019 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2019.pdf>.

4.4.2 Přezkoumávání důvodnosti vazby a rozhodování o jejím dalším trvání

Vazba jako zajišťovací prostředek zasahující do osobní svobody obviněného musí vždy naplňovat požadavek zákonnosti a trvat jen po nezbytně nutnou dobu. V ustanovení § 71 odst. 1 TŘ je proto upravena zásadní povinnost orgánů činných v trestním řízení, zkoumat, zda u obviněného důvody vazby trvají i nadále, zda se nezměnily, nebo nelze-li vazbu nahradit některým z opatření nahrazujících vazbu. Zároveň je třeba zvážit, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje povaha věci a hrozící negativní důsledky spojené s propuštěním obviněného na svobodu. Přezkum vazebních důvodů upravený v § 71 probíhá ve dvou rovinách, a to pravidelným rozhodováním o dalším trvání vazby, které se děje *ex officio*, a přezkoumáním trvání vazby na návrh obviněného.¹¹⁷

V obou případech soudního přezkumu trvání vazby je nutno zabývat se otázkou, zda skutečnosti, zakládající na počátku důvodnost vazby, neztratily na významu či přesvědčivosti a jsou stále relevantní pro další trvání vazby. Jejich závažnost totiž může plynutím času slábnout, musí k nim tudíž přistoupit skutečnosti další, které pokračující trvání vazby zdůvodňují. Není proto možné, aby soudy při rozhodování o dalším trvání vazby pouze opakovaly závěry předchozího rozhodování o vazbě.¹¹⁸ V souvislosti s plynutím času, které má významný vliv na posouzení dalšího trvání vazby je třeba vzít na vědomí tzv. doktrínu zesílených důvodů vyvinutou ESLP, která slouží k zajištění respektu a ochrany práva na osobní svobodu. Podle ní musí soudy respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro další trvání omezení osobní svobody.¹¹⁹ Základní podmínkou pro zákonné trvání vazby během celého trestního řízení sice je podezření, že obviněný spáchal trestný čin, které však samo o sobě nepostačuje a soud musí určit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody ospravedlňující omezení osobní svobody.¹²⁰ Pouhé zopakování důvodů z počáteční fáze trvání vazby bez náležitého vysvětlení, proč je trvání vazby i nadále nezbytné, zakládá porušení práva na osobní svobodu.¹²¹ Ústavní soud se s doktrínou zesílených důvodů ztotožňuje a navazuje na ni při svém rozhodování. Uveďme náleží Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/2013, ve kterém se zabýval útečkovou vazbou, jejíž další trvání nelze odůvodnit pouze skutečností, že

¹¹⁷ ŠÁMAL, P. a GRIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 747.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 217/15.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp.zn. Pl ÚS 6/10.

¹²⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Rokhlina proti Rusku ze dne 7. 4. 2005, stížnost č. 54071/00.

¹²¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Janulis proti Polsku ze dne 4. 11. 2008, stížnost č. 20251/04.

obviněnému hrozí vysoký trest, nýbrž musí být ospravedlněno dalšími konkrétními důvody, které podporují obavu z nežádoucího jednání obviněného, přičemž nelze využít nahrazení vazby jiným alternativním opatřením a je proto nutné jeho setrvání ve vazbě. Při přezkoumávání existence vazebních důvodů je tudíž klíčové uvážit délku trvání vazby spolu s konkrétními okolnostmi každého případu.

Jedním z podnětů k přezkumu dalšího trvání vazby je žádost obviněného o propuštění z vazby, kterou je obviněný oprávněn podat dle § 71a TŘ kdykoli po právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Žádost o propuštění z vazby je jednou z procesních záruk obviněného k obraně jeho práv. TŘ dále upřesňuje, že za žádost o propuštění z vazby se považuje i návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu. TŘ neupravuje žádnou konkrétní lhůtu pro rozhodnutí o žádosti, nýbrž o žádosti musí být rozhodnuto bez zbytečného odkladu, v čemž se opět projevuje zásada rychlosti řízení. Rozhodování o žádosti obviněného je v přípravném řízení rozděleno dle § 73b odst. 2 mezi státního zástupce a soudce, s tím, že státnímu zástupci je ponechána pravomoc samostatně rozhodovat pouze ve prospěch obviněného, jak již bylo řečeno výše. Státní zástupce je oprávněn o žádosti obviněného rozhodnout pouze za předpokladu, že mu vyhoví, v opačném případě, musí tuto žádost předložit ve lhůtě 5 pracovních dnů k rozhodnutí soudci. To znamená, že TŘ státnímu zástupci dovoluje samostatně propustit obviněného na svobodu bez dalšího, či za uložení některého z vazebních surogátů. V soudním stadiu řízení rozhoduje o žádosti výlučně soud, přičemž souhlasí-li státní zástupce s propuštěním obviněného z vazby, může o propuštění z vazby rozhodnout předseda senátu. Byla-li žádost obviněného zamítnuta, může obviněný o propuštění na svobodu žádat opakovaně, nejdříve však po uplynutí 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí o vazbě, neuvede-li v žádosti jiné důvody.

TŘ ukládá v § 72 povinnost soudu či v přípravném řízení soudci na návrh státního zástupce pravidelně rozhodovat o dalším trvání vazby. Dle § 71 odst. 1 TŘ je v přípravném řízení povinen soudce na návrh státního zástupce nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí, rozhodnout, zda se obviněný nadále ponechává ve vazbě, či se propouští. Z konstrukce tohoto ustanovení jde o lhůtu propadnou, neboť důsledkem jejího nedodržení je neprodlené propuštění obviněného z vazby. Návrh státního zástupce musí být soudu doručen nejpozději 15 dnů před uplynutím tříměsíční lhůty, přičemž uvedená 15 denní lhůta je považována též za lhůtu prekluzivní a její marné uplynutí zakládá povinnost propustit

obviněného na svobodu.¹²² Co se týče stadia řízení před soudem, platí v § 72 odst. 3 TŘ zakotvená povinnost soudu nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy u něj byla podána obžaloba proti obviněnému, který je ve vazbě, nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu sjednané s obviněným, nebo kdy mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení nebo přikázání věci obviněného, rozhodnout o dalším trvání vazby obviněného. Uvedené platí za situace, že se obviněný ve vazbě nachází již v přípravném řízení a je tak nutno se zabývat otázkou, zda má vazba trvat i nadále. Nerozhodne-li soud ve stanovené době, musí být obviněný neprodleně propuštěn. Poté již soud postupuje přiměřeně dle § 72 odst. 1, tzn. v tříměsíčních intervalech.

4.5 Role obhajoby

Uvalením vazby, která často trvá i několik měsíců, dochází k obrovskému zásahu do práv obviněného. Dle TŘ obviněný sice disponuje poměrně širokou škálou práv, ale k tomu, aby je mohl efektivně využít, shledávám nezbytnou pomoc obhájce. Obhájce je pro obviněného mnohdy i jediným spojením s vnějším světem a hlavním zdrojem informací. Právo obviněného na obhajobu vycházející z čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP a čl. 40 odst. 3 LZPS ještě více vyzdvihuje ustanovení § 36 TŘ týkající se nutné obhajoby. TŘ v § 36 vypočítává případy, kdy obviněný není schopen svou obhajobu sám řádně obstarat, a tak není ponecháno na jeho vůli, zda využije obhajobu obhájcem. Jednou z takových situací, kdy obviněný obhájce mít musí, je dle § 36 odst. 1 písm. a) TŘ právě vazebně stíhaný obviněný.

Zásadní význam obhajoby vidím v realizaci práv obviněného. Ustanovení § 71 sice ukládá všem orgánům činným v trestním řízení povinnost *ex officio* průběžně zkoumat, zda stále trvají důvody vazby a jestliže odpadly, propustit obviněného na svobodu. V praxi toto ale mnohokrát neodpovídá realitě a aktivita obhajoby je v takové situaci obzvláště podstatná, neboť klíčovým prostředkem obrany obviněného je právo podat žádost o propuštění z vazby, a to kdykoli po právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Nebylo-li žádosti vyhověno, může obhájce spolu s obviněným ještě zvážit podání stížnosti proti tomuto usnesení, které je rozhodnutím o vazbě dle § 74 odst. 1 TŘ.¹²³

Obecně by měl obhájce přistupovat k jednání s vazebně stíhaným obviněným s respektováním zásady presumpce nevinny, usilovat o ukončení vazby a porady s obviněným či korespondenci

¹²² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015.

¹²³ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby: detailní výklad, praktické pokyny, vzory podání*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 578-584.

s ním provádět s nejvyšším možným urychlením.¹²⁴ Ustanovení § 33 odst. 1 přiznává obviněnému ve vazbě právo mluvit se svým obhájcem bez přítomnosti třetí osoby. Osobní porady obhájce s obviněným jsou důležitou součástí úspěšné obhajoby, doplňovat je může korespondence v potřebném rozsahu.¹²⁵ Osobní komunikace je nezastupitelný prvek, který naštěstí nebyl ohrožen ani aktuální pandemickou situací v souvislosti s onemocněním COVID-19 a navazujícími opatřeními a omezením pohybu, a to díky projektu Skype obhajoby. Tento projekt Vězeňské služby ČR a České advokátní komory zahájený na jaře roku 2020 umožňuje obhájci komunikovat s obviněným ve vazbě prostřednictvím videohovoru přes platformu Skype.¹²⁶

¹²⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 336.

¹²⁵ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby: detailní výklad, praktické pokyny, vzory podání*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 604-605.

¹²⁶ Česká advokátní komora, Projekt Skype obhajoby [online]. 2020 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=22485>.

5 Možnosti nahrazení vazby

Možnosti nahrazení vazby považují za aktuální téma, neboť v posledních letech prošel TŘ změnami, kterými dochází k rozšiřování těchto možností. Novelizací TŘ provedenou zákonem č. 197/2010 Sb. byla zavedena možnost uložit obviněnému omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí. Další novela č. 45/2013 Sb. přinesla do TŘ nový institut nahrazení vazby, a to využitím předběžných opatření. Poslední významná novela týkající se institutu vazby byla provedena zákonem č. 150/2016 Sb. a zavedla do českého trestního řízení možnost využití elektronického monitorování obviněného.

Jak už bylo nastíněno v předchozích kapitolách, vazba je tzv. prostředkem *ultima ratio*. Z dovětku § 67 plyne, že vazbu je možné uložit, jen nelze-li v době rozhodování jejího účelu dosáhnout jiným opatřením. Ústavní soud konstantně ve svých rozhodnutích zdůrazňuje, že vazba je výjimečným opatřením, které může být použito, neexistují-li jiné prostředky, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba uvalena.¹²⁷ Orgán rozhodující o vazbě musí s ohledem na základní principy vztahující se k ukládání vazby, jako jsou princip zdrženlivosti, přiměřenosti, subsidiarity, proporcionality a pojetí vazby jako fakultativního opatření, zvážit, zda přicházejí v úvahu některá z opatření nahrazující vazbu.

Výčet opatření nahrazující vazbu (substituční opatření, surogáty vazby)¹²⁸ nalezneme v § 73 a 73a TŘ:

- a) záruka za další chování obviněného, kterou poskytne zájmové sdružení občanů, nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného dle § 73 odst. 1 písm. a),
- b) písemný slib obviněného dle § 73 odst. 1 písm. b),
- c) dohled probačního úředníka dle § 73 odst. 1 písm. c),
- d) uložení některého z předběžných opatření podle § 88b a násl. TŘ dle § 73 odst. 1 písm. d),
- e) peněžitá záruka dle § 73a TŘ

Tato opatření připadají v úvahu pouze u vazebních důvodů dle § 67 písm. a) a c),¹²⁹ na koluzní vazbu se možnost využití těchto opatření nevztahuje. Dále je nutné zdůraznit, že jsou tyto

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04.

¹²⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522.

¹²⁹ U institutu peněžitě záruky je toto omezeno § 73a odst. 1 TŘ.

alternativy bezprostředně spjatý s přípustnou existencí vazby, což znamená, že jsou vázány na existenci vazebních důvodů a na přípustnost vazby z hlediska zákonných lhůt. Odpadne-li vazební důvod, nebo je-li vyčerpána maximální doba trvání vazby, nelze rozhodnout o nahrazení vazby některým ze substitučních institutů.¹³⁰ Odlišný režim platí u předběžných opatření, jejichž ukládání je nezávislé na existenci vazebních důvodů a která mohou trvat, dokud to vyžaduje jejich účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí.¹³¹

Přestože má orgán rozhodující o vazbě povinnost zvažovat nahrazení vazby jiným opatřením, je toto v každém případě fakultativní, nikoli obligatorní. Nestačí totiž, že obviněný splnil stanovené podmínky, ale je nutno vzhledem k osobě obviněného, povaze stíhané trestné činnosti a její závažnosti, zvážit, zda takové opatření může být dostatečným prostředkem k dosažení účelu vazby.¹³² Osoba obviněného je pro rozhodování o konkrétním opatření zvláště důležitá, posuzuje se především způsob jeho života, vztahy v rodině, zdravotní stav, či to je-li zaměstnan a jaké vztahy na pracovišti má.¹³³ Všechna opatření nahrazující mohou být užitá samostatně, nebo je lze různě kombinovat, a to i za současného uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí dle § 73 odst. 5 TŘ, kdy je obviněný vyzván k odevzdání cestovního dokladu a pokud ho nevydá, může mu být odňat; nebo za využití nového institutu elektronické kontroly plnění povinností.

O nahrazení vazby jiným institutem může v přípravném řízení rozhodnout pouze soudce, neboť náhrada vazby se odvíjí od existence vazebních důvodů a rozhodování o jejich důvodnosti náleží jen soudci. Naopak pokud již obviněný ve vazbě pobývá, je oprávněn i státní zástupce rozhodnout o jeho propuštění z vazby za současného uložení některého ze substitučních opatření. V řízení před soudem náleží rozhodnutí o nahrazení vazby soudu. Rozhodnutí o nahrazení vazby jiným opatřením má formu usnesení a je rozhodnutím o vazbě, proti kterému je přípustná stížnost.¹³⁴ Bylo-li rozhodnuto o nahrazení vazby jiným opatřením, jsou příslušné orgány povinny sledovat chování obviněného a to, zda plní uložené povinnosti, k čemuž mohou využít elektronické kontroly. Jestliže obviněný neplní povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.

¹³¹ § 88n odst. 1 TŘ.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2010, sp. zn. I. ÚS 1115/09.

¹³³ AUGUSTINOVÁ, P. *§ 73 Nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-10-20]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

¹³⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97.

vazby některým opatřením a trvají-li důvody vazby, rozhodne soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce o vazbě.

5.1 Jednotlivé instituty nahrazující vazbu

5.1.1 Záruka za další chování obviněného

Prvním z institutů nahrazující vazbu je v § 73 odst. 1 písm. a) TŘ nabídka převzetí záruky za další chování obviněného, která může být učiněna buď zájmovým sdružením občanů uvedeným v § 3 odst. 1 TŘ¹³⁵ nebo důvěryhodnou osobou, pokud orgán rozhodující o vazbě považuje tuto záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou.

V tomto je promítnuta jedna ze zásad trestního řízení, a sice zásada spolupráce orgánů činných v trestním řízení se zájmovými sdruženími občanů, kdy je využíváno jejich pozitivního vlivu na obviněného, aby se zdržel chování, které by mohlo mít za důsledek vzetí do vazby. Za důvěryhodnou osobou se považuje osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného, jako např. nadřízený obviněného, učitel, vychovatel či rodiče, což si musí soud předem ověřit, než takovou záruku přijme.¹³⁶ Schopnost osoby přebírající záruku účinně ovlivňovat obviněného a jeho chování je základní podmínkou pro přijetí záruky za další chování obviněného. Tato schopnost je podmíněna existencí určitého vzájemného vztahu (např. rodinného či pracovního) mezi nimi, na jehož základě je možné vést obviněného potřebným směrem. Záruku podle § 73 odst. 1 písm. a) TŘ tak nemůže s ohledem na své procesní postavení poskytnout obhájce obviněného, který je na obviněném jako na svém klientovi a na jeho pokynech závislý a převzetí záruky by se nemuselo slučovat s požadavky na náležitý výkon obhajoby.¹³⁷ Důvěryhodná osoba má být nadána nezávislostí a autoritou, aby mohla obviněného chování kontrolovat a případně pozitivně ovlivňovat. Dle názoru Ústavního soudu jde ale v případě poskytnutí záruky advokátem, ne však obhájcem obviněného, o odlišnou situaci a nelze učinit obecný závěr, že by advokát nebyl schopen příznivě ovlivňovat chování obviněného.¹³⁸

¹³⁵ Jsou jimi odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.

¹³⁶ AUGUSTINOVÁ, P. § 73 *Nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-10-25]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

¹³⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003.

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.

Obsahem záruky jsou dva závazky, které musí být splněny kumulativně. Prvním je povinnost převzít dohled nad chováním obviněného, čímž se má omezit obava vyjádřená v § 67 písm. c) TŘ, že dojde k opakování trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, dokonání trestného činu, o který se pokusil nebo vykonání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil. Druhým závazkem jsou konkrétní opatření, kterými má osoba přebírající záruku zajistit, že se obviněný na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu, což představuje snahu o zamezení vazebního důvodu v § 67 písm. a) TŘ, že obviněný uprchne, nebo se bude skrývat.

Tento institut nahrazující vazbu se v praxi příliš nepoužívá. Často je těžké se vůbec spojit se zájmovým sdružením občanů a dosáhnout shody mezi jeho členy k nabídnutí záruky, navíc obviněný ve svém okolí ani nemusí mít žádnou jednotlivou důvěryhodnou osobu, která by mohla či vůbec chtěla záruku nabídnout.¹³⁹ V současnosti již není vliv zájmových sdružení na jednotlivce tak výrazný, jako byl v době zavedení této možnosti nahrazení vazby současným TŘ v roce 1961, proto si myslím, že tento vazební surogát ztrácí na svém významu.

5.1.2 Písemný slib obviněného

Častěji využívanou alternativou nahrazení vazby je písemný slib dle § 73 odst. 1 písm. b) TŘ. Obviněného je možné ponechat na svobodě či propustit na svobodu na základě písemného slibu, pokud orgán rozhodující o vazbě považuje tento slib za dostatečný. Nabídku slibu musí učinit přímo obviněný, písemně a s vlastnoručním podpisem. S vyhotovením písemného slibu může obviněnému pomoci obhájce i jiná osoba, musí být však vždy vlastnoručně podepsán přímo obviněným. Slib může mít podobu samostatného podání nebo být učiněn v žádosti o propuštění z vazby nebo ve stížnosti proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o vzetí do vazby nebo ponechání ve vazbě.¹⁴⁰

Obviněný se ve slibu zavazuje, že povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží.

¹³⁹ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 315.

¹⁴⁰ AUGUSTINOVÁ, P. *§ 73 Nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-10-20]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

Písemný slib obviněného představuje dle mého názoru formální prohlášení, které nemusí být obviněným bráno vážně. Domnívám se, že jeho využití je vhodné společně s jinými vazebními surogáty, nebo alespoň za současného využití dalších omezení a povinností. Tato omezení a povinnosti musí odpovídat požadavku přiměřenosti a směřují k tomu, aby byl naplněn účel vazby. Omezení představuje často např. zákaz činnosti, která byla příčinou nebo podnětem ke spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, dále zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů či zákaz návštěv sportovních zápasů. Jako povinnost může být obviněnému uloženo předem oznámit změnu bydliště, navštěvovat sociální nebo terapeutické programy apod.¹⁴¹

Předtím než slib přijme, musí orgán rozhodující o vazbě zvážit okolnosti týkající se projednávaného případu a obviněné osoby, zda lze považovat slib za dostatečný. U obviněného se bere v úvahu jeho pověst, zda má stále bydliště a zaměstnání, zda pečuje o rodinu. Naopak, jak vyplývá z judikatury,¹⁴² důvěryhodnost slibu zpochybňují skutečnosti, že škoda, již měl obviněný způsobit trestným činem, je velkého rozsahu, obviněný není výdělečně činný a je bez prostředků.

Písemný slib je pro obviněného nejjednodušší možností nahrazení vazby a je proto velmi hojně navrhován. Slib je však přijímán pouze u menší části návrhů, přesto se při rozhodování soudce v přípravném řízení jedná o nejužívanější ze všech druhů opatření, kterými lze vazbu nahradit.¹⁴³

5.1.3 Dohled probačního úředníka nad obviněným

Na rozdíl od dvou předchozích tradičních institutů¹⁴⁴ nahrazujících vazbu byl dohled probačního úředníka nad obviněným do TŘ vložen až novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Jeho úpravu nalezneme v TŘ v § 73 odst. 1 písm. c), odst. 3 a § 27b odst. 1 písm. a), která navazuje na zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě (dále jen ZPMS) a dále v § 49-51 TZ.

Dohled vykonávají úředníci Probační a mediační služby (dále jen PMS). Základním smyslem dohledu probačního úředníka je ovlivnit životní postoje obviněného, přispět ke konsolidaci osobních poměrů, a především kontrolovat jeho chování tak, aby nemařil účel trestního stíhání a nedopustil se další trestné činnosti.¹⁴⁵ Dle § 4 odst. 1 ZPMS vytváří PMS předpoklady kromě

¹⁴¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. 2004. op. cit *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529.

¹⁴² Např. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92.

¹⁴³ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 315.

¹⁴⁴ Záruka za další chování obviněného od roku 1961, písemný slib již v trestním řádu z roku 1873.

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 509/2004.

jiného k tomu, aby byla vazba nahrazena jiným opatřením a za tímto účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s jeho rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, to vše s cílem, aby obviněný v budoucnu vedl řádný život. Pod pojmem dohled se dle § 49 TZ obecně rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele¹⁴⁶ s úředníkem PMS, spolupráce mezi nimi při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a také kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.

Při rozhodování, zda lze účelu vazby dosáhnout uložením dohledu probačního úředníka se musí brát v úvahu osoba obviněného a povaha projednávaného případu, přičemž podklady pro posouzení obviněného může zjišťovat v rámci své působnosti i sama PMS.¹⁴⁷ Zapojení PMS do zajišťování podkladů o osobě obviněného považují za efektivní, neboť úředníci PMS by měli být schopni na základě svých zkušeností posoudit, zda je pro konkrétního obviněného nahrazení vazby dohledem vhodným a účelným opatřením. Nadto bude při uložení dohledu probační úředník již seznámen s osobou obviněného a usnadní se tak sestavování probačního plánu.

Rozhodne-li se o užití dohledu probačního úředníka nad obviněným, musí obviněný plnit povinnosti stanovené v § 73 odst. 3 TŘ, a to dostavit se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Vedle vyslovení dohledu je orgán rozhodující o vazbě oprávněn rozhodnout, že se obviněný podrobí některým dalším omezením a povinnostem, které konkrétně stanoví ve výroku usnesení. Může se jednat o zákaz užívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, povinnost podrobit se léčebným programům apod., avšak omezení či povinnosti musí být přiměřené a směřovat výhradně k tomu, aby se obviněný nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení.¹⁴⁸ V druhé větě § 73 odst. 3 TŘ, která byla přidána novelou č. 150/2016 Sb. pak zákonodárce výslovně, na podporu jejího častějšího ukládání, uvádí povinnost zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí, nebo jeho části.¹⁴⁹ Obviněný je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do určeného obydlí nebo jeho části.

¹⁴⁶ Pro účely využití dohledu jako nahrazení vazby se vždy bude jednat o obviněného.

¹⁴⁷ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

¹⁴⁸ AUGUSTINOVÁ, P. § 73 *Nahrazení vazby zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-05]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. [online]. [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=503&CT1=0>.

Základ výkonu dohledu spočívá v sestavení probačního plánu, který vytváří PMS ve spolupráci s obviněným. Stanoví se v něm, jak často bude dohled prováděn, kde budou probíhat pravidelná setkání a jakým způsobem bude obviněný plnit omezení a povinnosti, které mu byly v rámci dohledu uloženy. Probační plán je třeba pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k osobním, rodinným a jiným poměrům obviněného.¹⁵⁰

Přestože byl dohled probačního úředníka nad obviněným jako jedna z možností nahrazení vazby zaveden v českém trestním řízení bezmála před dvaceti lety, není běžně užíván. Objevují se názory, že formulace ustanovení § 73 odst. 1 písm. c) TŘ je nejasná a chybí výklad, který by zpřesňoval, kdy lze shledat podmínky pro vyslovení dohledu probačního úředníka. Ukazuje se, že v praxi není soudcům ani státním zástupcům jasné, kdy lze vzhledem k osobě obviněného a povaze projednávaného případu dosáhnout účelu vazby dohledem probačního úředníka, a kdy již nikoli.¹⁵¹ Z dostupných statistik PMS¹⁵² můžeme za posledních pět let konstatovat celkem vyrovnanou tendenci užívání tohoto institutu, kdy v roce 2015 byl využit v 628 případech, v roce 2019 v 552.

5.1.4 Uložení předběžných opatření

Zcela novou možnost nahrazení vazby přinesla novela TŘ provedená zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Jedná se o institut předběžných opatření, jejichž smyslem je především účinná ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páčení trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení.¹⁵³ Dle důvodové zprávy vyšel zákonodárce ze zahraničních úprav, kde jsou předběžná opatření ukládána v průběhu trestního řízení, objeví-li se naléhavá potřeba chránit poškozeného, jemu blízké osoby a konečně celou společnost.

Úprava předběžných opatření je v § 88b-88o TŘ, odděleně od ostatních substitučních opatření. Ve srovnání se zbylými vazebními surogáty jsou předběžná opatření zvláštním institutem, neboť

¹⁵⁰ CIBIENOVÁ, M. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Epravo.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>.

¹⁵¹ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 321.

¹⁵² Statistika PMS 2015 [online]. 2015 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010115_311215_Statistika_PMS_pro_www.pdf. Statistika PMS 2019 [online]. 2019 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010119_311219_Statistika_PMS_pro_www.pdf.

¹⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. *beck-online* [online]. [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

mají širší využití a neslouží jen jako náhrada vazby, ale mohou být uloženy na vazbě zcela nezávisle. Je třeba proto rozlišovat, zda jsou ukládána jako náhrada vazby či nikoli. V případě samostatného ukládání předběžných opatření totiž např. neplatí omezení pouze na úmyslné trestné činy s horní hranicí vyšší než dvě léta a nedbalostní trestné činy s horní hranicí trestní sazby vyšší než tři léta (srov. § 68 odst. 2 TŘ).¹⁵⁴

Podmínky pro uložení předběžných opatření jsou upraveny v § 88b TŘ. Předběžná opatření lze uložit jen obviněnému, u kterého byla zjištěna důvodnost trestního stíhání (dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu a že jej spáchal obviněný), a zároveň jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, vyžaduje-li to potřeba ochrany zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti nebo zájmů osob mu blízkých či ochrana zájmů společnosti, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jinak. Z dikce tohoto ustanovení plyne, že se předběžná opatření použijí zásadně jako náhrada za vazbu předstížnou, i když dle úvodní věty § 73 odst. 1 TŘ je teoreticky možné předběžnými opatřeními nahradit i vazbu útěkovou.¹⁵⁵

V ustanovení § 88c TŘ je taxativně vypočteno celkem devět druhů předběžných opatření, která jsou podrobněji upravena v § 88d-88i TŘ. V řízení před soudem rozhoduje o uložení předběžných opatření vždy soud, v přípravném řízení rozhoduje v některých případech státní zástupce nebo soudce na návrh státního zástupce, kdy je tato pravomoc mezi ně rozdělena podle toho, jak velký zásah do osobní svobody obviněného představuje konkrétní zákaz.¹⁵⁶ Státní zástupce může v přípravném řízení rozhodnout o uložení předběžných opatření, která jsou spojena s menším zásahem do osobní svobody obviněného, konkrétně jde dle § 88d odst. 2 TŘ o zákaz styku s určitými osobami, zákaz přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti, zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky a zákaz her a

¹⁵⁴ JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, [online]. 2013. [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

¹⁵⁵ ŽDÁRSKÝ, Z. § 88b (Obecné podmínky pro uložení předběžných opatření). In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-12-06]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

¹⁵⁶ JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, [online]. 2013. [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

sázek. O uložení ostatních předběžných opatření (zákaz vstupu do obydlí, zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz vycestovat do zahraničí a zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti) rozhoduje tedy výhradně soud, v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. V souladu s principem proporcionality přihlédne orgán rozhodující o vazbě při ukládání předběžných opatření i k jiným opatřením, která byla již obviněnému uložena i podle jiného právního předpisu.¹⁵⁷

Samostatná úprava institutu předběžných opatření se týká i délky jejich trvání, která není přesně vymezena. Dle ustanovení § 88n odst. 1 trvá předběžné opatření, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle pak do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí. Trvání předběžných opatření tedy není přímo vázáno na existenci vazebních důvodů, což prakticky znamená, že i v případě, že zanikne důvodná obava vyjádřená v § 67 TŘ, uložené předběžné opatření stále platí, pokud to jeho účel vyžaduje. Ukáže-li se, že je výkon předběžného opatření nemožný nebo jeho plnění nelze na obviněném spravedlivě požadovat nebo není toto opatření nezbytně nutné v původním rozsahu, rozhodne soud a v přípravném řízení státní zástupce nebo na jeho návrh soudce o zrušení předběžného opatření nebo o jeho změně. Pokud obviněný neplní zákazy mu stanovené uloženým předběžným opatřením a důvody vazby nadále trvají, upravuje TŘ v § 88n kromě vzetí obviněného do vazby i možnost uložení pořádkové pokuty podle § 66 TŘ či uložení jiného druhu předběžného opatření.

Zavedením tohoto institutu je opět ukázána snaha zákonodárce o rozšiřování možností, kterými lze vazbu nahradit. Přestože v mnohých případech může předběžné opatření vazbu účelně nahradit, je jejich užívání v praxi stále výjimkou.¹⁵⁸

5.1.5 Peněžitá záruka

Peněžitá záruka (neboli kauce) dle § 73a TŘ, jejíž podstatou je složení peněžní částky v určité výši, byla součástí již trestního řádu z roku 1873 a představuje jednu s nejstarších forem opatření nahrazujících vazbu. Trestní řády z let 1950, 1956 i 1961 v původním znění peněžitou záruku vůbec neupravovaly, neboť měl tento institut dle socialistické ideologie výrazně třídní povahu a

¹⁵⁷ §88m odst. 6 TŘ.

¹⁵⁸ VÍTKOVÁ, H. Předběžná opatření v trestním řízení. *Epravo.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni-109222.html>.

zvýhodňoval především příslušníky majetnějších vrstev společnosti.¹⁵⁹ Znovu byla zavedena novelou TR č. 178/1990 Sb.¹⁶⁰ a postupem času ještě několikrát a zásadně novelizována. Poslední velké změny provedly novely TR č. 265/2001 Sb. a č. 181/2011 Sb. Do účinnosti novely č. 265/2001 Sb. prováděl určování výše a způsobu složení peněžité záruky soudce opatřením zpravidla na základě nabídky obviněného, jeho obhájce či jiné osoby, tzn. stačilo neformální určení výše peněžité záruky, o kterém soudce učinil pouze záznam do spisu. Tato novela zavedla tzv. dvoufázové rozhodování, kdy se nejprve rozhodne o přípustnosti peněžité záruky, včetně určení její výše a způsobu jejího složení a až poté následuje rozhodnutí o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky.¹⁶¹ Novela č. 181/2011 Sb. rozšířila § 73a o dva nové odstavce, které upravují možnost použít peněžitou záruku za určitých podmínek k uhrazení pohledávky poškozeného na náhradu majetkové škody či nemajetkové újmy, byla-li tato povinnost uložena obviněnému odsuzujícím rozsudkem. Peněžitá záruka tedy již nemá jen jednostrannou funkci jako opatření nahrazující vazbu, ale stala se i prostředkem k uspokojení nároku poškozeného.¹⁶²

Vazba může být peněžitou zárukou nahrazena, je-li shledáván vazební důvod dle § 67 písm. a) a c) TR. Přijetí peněžité záruky v případě vazby dle § 67 písm. c) TR je však výrazně omezeno v § 73a odst. 1 TR taxativně vyjmenovanými trestnými činy, u kterých je peněžitá záruka vyloučena. Jak již bylo uvedeno výše, koluzní vazbu nelze nahradit dle platné právní úpravy ani peněžitou zárukou.

O peněžité záruce se rozhoduje na základě návrhu obviněného nebo jiné osoby, která peněžitou záruku nabízí, přičemž takový návrh by měl obsahovat i výši nabízené peněžité záruky, tato však není pro rozhodující orgán závazná a může být stanovena odlišně.¹⁶³ Jiná osoba může za obviněného složit záruku pouze s jeho výslovným souhlasem a zároveň musí být seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, aby mohla náležitě zvážit, zda peněžitou zárukou za obviněného složí, protože její vrácení v budoucnu závisí jen

¹⁵⁹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 252.

¹⁶⁰ Tehdy pod označením majetková záruka, další novela č. 558/1991 Sb. navrátila název peněžitá záruka.

¹⁶¹ ŠÁMAL, P. a GRIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 880.

¹⁶² JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. s. 726.

¹⁶³ AUGUSTINOVÁ, P. *§ 73a Peněžitá záruka*. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-15]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

na chování obviněného. Současně se musí obviněnému i osobě skládající záruku dostat dle § 73a odst. 9 TŘ poučení o době trvání záruky, o důvodech, pro které může záruka připadnout státu nebo být využita na zaplacení peněžitého trestu, nákladů řízení nebo k uhrazení pohledávky poškozeného. Touto poučovací povinností se zabýval Ústavní soud,¹⁶⁴ který konstatoval, že je třeba hledět na ochranu zájmu složitele peněžní záruky a před jejím přijetím ověřit, zda byl poučen o budoucím možném nakládání se složenou zárukou, s čímž souvisí i zájem státu a poškozené osoby. Nedostatečné poučení má totiž závažné důsledky, neboť prokáže-li osoba skládající záruku, že nebyla náležitě poučena, nemůže být složená částka následně použita. Jednalo by se o neústavní zásah do vlastnického práva složitele záruky dle čl. 11 odst. 1 LZPS.

O nahrazení vazby peněžitou zárukou rozhoduje vždy soud nebo soudce, státní zástupce rozhoduje jen v přípravném řízení, pokud se rozhodne nabízenou zárukou přijmout a propustit tak obviněného na svobodu. Státní zástupce může rozhodovat pouze kladně, v případě, že nepřijme nabízenou záruku, musí do pěti dnů předložit věc k rozhodnutí soudu.¹⁶⁵ Způsob rozhodování o peněžité záruce je oproti ostatním surogátům vazby odlišný a probíhá, jak již bylo nastíněno výše, ve dvou fázích. Nejprve se rozhodne o tom, zda je přijetí záruky přípustné, určí se výše a způsob jejího složení a teprve po kladném rozhodnutí o přípustnosti přijetí záruky následuje rozhodnutí o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění z vazby na svobodu podle prvního odstavce § 73a TŘ. Obě rozhodnutí mají formu usnesení a svou povahou jde o rozhodnutí o vazbě, proti kterým je přípustná stížnost.¹⁶⁶

Peněžítá záruka se určuje a může skládat výhradně v českých korunách. Rozhodující orgán při určení výše zváží dle § 73a odst. 2 osobu a majetkové poměry obviněného, či majetkové poměry osoby záruku nabízející, povahu a závažnost trestného činu, pro který je obviněný stíhán a závažnost důvodů vazby. Jde o částku od 10 000 Kč výš, maximální výše peněžité záruky není stanovena. Určujícím hlediskem při přijetí i stanovení výše peněžité záruky je, zda a případně v jaké výši dostatečně odstraní obavu z nežádoucího jednání obviněného.¹⁶⁷

Ustanovení § 73b odst. 4 TŘ vyjmenovává situace, kdy soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce rozhodne o případnutí složené peněžité záruky státu. Jde o případy, kdy

¹⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.

¹⁶⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. 23 To 519/2002, srov. § 73b odst. 2 TŘ.

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P. a GŘIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 889.

¹⁶⁷ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 315.

obviněný uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu, čímž znemožní orgánům činným v trestním řízení doručení předvolání nebo jiné písemnosti, dále kdy se obviněný zaviněně nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno, jako je např. výslech či rekognice, dále pokud opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo jím hrozil a nebo se vyhýbá výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu. Takto vymezené případy se téměř shodují se zpřísněnými důvody vazby.

Peněžitá záruka představuje pravděpodobně nejintenzivnější opatření nahrazující vazbu. Ve srovnání s ostatními substitučními opatřeními je totiž obviněný motivován pod hrozbou značné majetkové újmy, aby se zdržel nežádoucího jednání, což z peněžitě záruky činí dle mého názoru efektivní náhradu vazby. V praxi však nedochází k přijetí peněžitě záruky příliš často.¹⁶⁸ Důvodem je mnohdy jednoduše skutečnost, že obvinění nejsou schopni si z důvodu nepříznivé finanční situace obstarat peněžní prostředky ke složení peněžitě záruky ve výši určené soudem a z důvodu poměrně krátkých rozhodovacích lhůt může být obtížné nalézt jinou osobu ochotnou záruku složit.

5.2 Elektronická kontrola při nahrazení vazby

5.2.1 Zavedení elektronické kontroly do českého trestního řízení

System elektronické kontroly (či jinak elektronický monitoring, elektronický monitorovací systém) může být charakterizován jako zastřešující pojem pro omezení, která za účelem kontroly dodržování určitých uložených podmínek využívají různých forem elektronických technologií.¹⁶⁹

Možnost elektronické kontroly v trestním řízení se do českého právního řádu dostala přijetím nového TZ v souvislosti se zavedením nového druhu alternativního trestu, trestu domácího vězení. Kontrola výkonu trestu domácího vězení měla být zajištěna prostřednictvím elektronického monitorovacího systému či namátkovou kontrolou úředníků PMS.¹⁷⁰ Již od počátku se však výkon tohoto trestu potýkal se základním problémem, a to s nemožností využívat při jeho kontrole

¹⁶⁸ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby: detailní výklad, praktické pokyny, vzory podání*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. s. 556.

¹⁶⁹ New Zealand Government. *Electronic monitoring for adult offenders: Evidence Brief*. Ministry Of Justice, December 2018, s. 2-5 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <https://www.justice.govt.nz/justice-sectorpolicy/about-the-justice-sector/>.

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. *beck-online* [online]. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbq15shu&rowIndex=0#>.

elektronického monitoringu.¹⁷¹ Přitom právě díky možnosti elektronického monitorování představuje trest domácího vězení efektivní sankci, neboť kontrola odsouzeného je možná nepřetržitě, přesto bylo využití této možnosti v praxi nemožné ještě dlouho po nabytí účinnosti TZ v roce 2010. Nalezení vhodného technického řešení a vybrání jeho dodavatele bylo komplikované. První zakázka na dodávku a zajištění provozu zařízení sloužícího k elektronickému monitorování odsouzených byla zveřejněna v roce 2013¹⁷² a přes několik dalších neúspěšných výběrových řízení byla v září roku 2017 uzavřena smlouva na dodávku elektronického monitorovacího systému se společností SuperCom a o rok později, v polovině září 2018, byl spuštěn ostrý provoz systému.¹⁷³

Do TŘ byla možnost elektronické kontroly při náhradě vazby nakonec zavedena novelou provedenou zákonem č. 150/2016 Sb. Původně se však vůbec nepočítalo využívat elektronický monitoring v případě nahrazení vazby, ale jeho využití se týkalo pouze kontroly výkonu trestu domácího vězení. Touto problematikou se mimo jiné zabývalo šetření Institutu pro kriminologii a prevenci dokončené v roce 2010, které zkoumalo opatření nahrazující vazbu a jejich praktickou aplikaci v českém trestním řízení a vedle toho nastínilo otázku možného využití elektronického monitoringu v rámci těchto opatření. Z výsledků dotazníkového šetření provedeného mezi soudci, státními zástupci a probačními úředníky vyplynulo, že většina dotazovaných obecně s elektronickou kontrolou při nahrazování vazby souhlasí a považují ji za přínosnou.¹⁷⁴ Na výsledky zmiňovaného výzkumu pak odkazovala i důvodová zpráva k předmětné novele TŘ, která do něj zapracovala elektronickou kontrolu.¹⁷⁵

5.2.2 Elektronická kontrola při nahrazení vazby dle platné právní úpravy

Novelou TŘ č. 150/2016 Sb. bylo upraveno ustanovení § 73 odst. 4 TŘ a orgánu rozhodujícímu o vazbě byla přiznána možnost rozhodnout, že se na výkon kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu použije elektronického kontrolního systému, tzv. elektronické kontroly. Elektronická kontrola tedy funguje jen jako doplňkový

¹⁷¹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 1-5.

¹⁷² VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 1, s. 29-47.

¹⁷³ Tiskové oddělení Ministerstva spravedlnosti, Aktuality [online]. 2018 [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/?clanek=elektronicke-naramky-jsou-v-ostrem-provo-1>.

¹⁷⁴ ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 136-143.

¹⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. *beck-online* [online]. [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3f6mjvbgpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0#>

prostředek ke čtyřem institutům nahrazujícím vazbu uvedeným v § 73 odst. 1 TŘ, který slouží ke sledování, zda obviněný plní uložené povinnosti a umožňuje tak efektivnější využití vazebních surogátů. Vzhledem k tomu, že je elektronická kontrola spojena se značným zásahem do osobní sféry obviněného a zároveň by bez jeho aktivní spolupráce nemohla účelně fungovat, je vyžadováno, aby orgán rozhodující o vazbě ještě před rozhodnutím o elektronické kontrole obviněného poučil o jejím průběhu. Obviněný současně musí slíbit, že při výkonu elektronické kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost, bez toho nelze o elektronické kontrole rozhodnout.

Výkon elektronické kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu je upraven v § 360a TŘ. Stejně jako u výkonu trestu domácího vězení zajišťuje elektronickou kontrolu Ministerstvo spravedlnosti nebo jím k tomu zřízená organizační složka státu ve spolupráci s PMS. Pro orgány činné v trestním řízení je důležitá komunikace s tzv. vedoucím případu, což je probační pracovník místně příslušného střediska PMS, jehož úlohou je celkové vedení případu a též vypracování stanoviska ke vhodnosti využití elektronického monitorovacího systému. Podklady vedoucímu případu předává specialista elektronického monitorovacího systému, který provádí veškerá zajištění monitoringu v terénu a posuzuje podmínky pro výkon elektronické kontroly. Kontrolu monitorovaných osob provádí speciálně zřízené Operační středisko Ministerstva spravedlnosti v nepřetržitém provozu.¹⁷⁶

Obviněný má dle § 360a odst. 2 TŘ ze zákona povinnost umožnit příslušnému orgánu vstup do určeného obydlí nebo jeho části a strpět pořízení svých biometrických údajů (tj. otisků prstů, rysů obličeje a záznamu hlasu) na žádost tohoto orgánu při zahájení a dále v průběhu elektronické kontroly, pokud existuje podezření na porušení kontrolovaných povinností. Následky neplnění povinností podléhajících elektronické kontrole upravuje třetí odstavec § 360a TŘ. Pokud obviněný neplní uložené povinnosti, orgán zajišťující elektronickou kontrolu tuto skutečnost bezodkladně sdělí soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci a dále také policejnímu orgánu, který může obviněného postupem dle § 75 TŘ zadržet, existuje-li důvodná obava, že bude mařit účel vazby. Pro tento účel sdělí orgán zajišťující elektronickou kontrolu policejnímu orgánu potřebné údaje pro identifikaci obviněného a odůvodnění jeho případného zadržení.

¹⁷⁶ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 1, s. 29-47.

5.2.3 Využívané technologie elektronické kontroly při nahrazení vazby

Systém elektronické kontroly sestává z několika technických zařízení. Centrálním prvkem elektronického monitorovacího systému je informační systém, což je softwarový nástroj, který zaznamenává informace o monitorované osobě, které jsou nezbytná pro výkon elektronické kontroly. Získané údaje pak monitorují a vyhodnocují operátoři v operačním středisku a v případě projevů porušení režimu sledovanou osobou přijímají operativní rozhodnutí.

Ke sběru těchto dat jsou využívána technická koncová zařízení, mezi které patří základnová stanice, náramek, komunikátor a alkohol tester. Elektronický monitorovací systém instalují v místě bydliště zaměstnanci PMS. Základním zařízením je náramek, jednodílné sledovací zařízení, které se připevňuje v oblasti kotníku na nohu sledované osoby. Je-li obviněnému uložena povinnost zdržovat se v obydlí nebo jeho části, umísťuje se v obydlí sledované osoby základnová stanice sloužící k zaměření lokace jeho prostoru. Základnová stanice je zařízení, které je nezměnitelně spárováno s náramkem. Komunikace mezi nimi probíhá prostřednictvím rádiových vln a pokud dojde k přerušení tohoto kontaktu (tj. monitorovaná osoba se neoprávněně vzdálila), upozorní základnová stanice informační systém. Lokalizace náramku ve volném prostoru pak probíhá prostřednictvím GPS a data o poloze jsou vyhodnocována s ohledem na stanovená omezení, a to zejména pokud je sledované osobě uloženo v souvislosti s elektronickou kontrolou jiné omezení, než se zdržovat v obydlí nebo jeho části (např. zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami). Dalším z koncových zařízení je komunikátor, což je dotykový mobilní telefon s instalovanými aplikacemi, který slouží ke komunikaci operačního střediska a PMS s monitorovanou osobou. V součinnosti s komunikátorem pracuje alkohol tester, který umožňuje vzdálené měření hladiny alkoholu v dechu monitorované osoby. Komunikátor zobrazuje monitorované osobě pokyny k provedení testu a naměřené hodnoty odesílá operačnímu středisku.¹⁷⁷

5.2.4 Zhodnocení elektronického monitorovacího systému při nahrazení vazby

Elektronická kontrola při nahrazení vazby nabízí možnost, jak efektivně dohlížet na obviněného, zda plní uložené povinnosti, i když zůstává na svobodě a nedochází ke zprerhání sociálních vazeb umístěním ve vazební věznici, což může být pro některé obviněné neúměrně

¹⁷⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Elektronický monitorovací systém (EMS). s. 5 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf

stresující. I když dochází k omezením práv obviněného, zejména co se týče jeho soukromí, nejsou tyto zásahy pro obviněného tak omezující jako pobyt ve vazbě. Výkon elektronické kontroly však musí být přiměřený a případné negativní dopady na soukromý a rodinný život obviněného musí být minimalizovány.¹⁷⁸

Přestože byl v českém trestním řízení elektronický monitorovací systém zaveden až poměrně nedávno, je v evropských zemích v trestním řízení využíván již od devadesátých let minulého století a představuje účinnou alternativu, jak zabránit výkonu vazby.¹⁷⁹ Vůbec prvními evropskými zeměmi, které elektronický monitoring v rámci nahrazení vazby zavedly, byly Anglie a Wales a dodnes patří mezi země s nejvyšším počtem elektronicky kontrolovaných obviněných na světě.¹⁸⁰ Jako náhrada vazby se v těchto zemích využívá pouze záruka, jejíž podstatou je povinnost obviněného, aby se dostavil na určité místo. Vedle toho může soud uložit i další povinnosti jako složení kauce či povinnost zdržovat se na určitém místě. Elektronický monitoring při náhradě vazby není samostatným institutem, ale je ukládán pouze ve spojení s propuštěním na kauci a slouží k vynucení zákazu vycházení, což je zpravidla jedna z podmínek kauce.¹⁸¹ Další soudem uložené povinnosti pak slouží především k tomu, aby obviněný během propuštění na kauci nepáchal další trestnou činnosti, neovlivňoval svědky či jinak nemařil trestní stíhání a aby kdykoliv poskytl součinnost orgánům činným v trestním řízení. Na rozdíl od české právní úpravy lze tedy nahradit i vazbu koluzní, přičemž tuto možnost český právní řád nepřipouští. Již výše bylo v této souvislosti poukázáno na rozpor s čl. 5 odst. 3 EÚLP. K tomu, aby Česká republika dostála svým mezinárodním závazkům ohledně omezení zásahu do osobní svobody jednotlivce formulovaných v EÚLP, je zavedení možnosti nahradit koluzní vazbu jiným opatření nezbytné. Přitom se mi jeví využití elektronické kontroly v nějakých případech koluzní vazby jako možné řešení. Například za situace, kdy by byl předběžným opatřením jako jedním z vazebních surogátů, uložen obviněnému zákaz styku s určitými osobami za současného využití elektronického kontrolního

¹⁷⁸ Doporučení CM/Rec (2014) 4 Výboru ministrů členskými státy o elektronickém monitoringu [online]. [2020-12-27]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Mezinarodni_spoluprace_DOPORUCENI_RADY_EVROPY_K_EL_MONITORINGU.pdf.

¹⁷⁹ HUCKLESBY A. and HOLDSWORTH E. *Electronic monitoring in probation practice*. HM Inspectorate of Probation. UK. December 2020. s. 7 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2020/12/Academic-Insights-Hucklesby-and-Holdsworth-FINAL.pdf>.

¹⁸⁰ HUCKLESBY A. and HOLDSWORTH E. *Electronic monitoring in England and Wales*. Centre for Criminal Justice Studies, University of Leeds, UK. May 2016. s. 3 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Hucklesby_Holdsworth_2016.pdf.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 13-14.

systemu, mohla by tato alternativa v některých případech (např. pokud by obviněný jen těžko mohl kontaktovat nevyslechnuté svědky či spoluobviněné) zaručovat naplnění účelu vazby.

Využití elektronického monitorovacího systému při nahrazení vazby je v českém trestním řízení stále novým institutem, který se v praxi potýká i s technickými problémy. Například na začátku roku 2019 způsobila problémy zpožděná dodávka elektronických náramků od dodavatele, která byla nakonec doručena s půlročním zpožděním a technicky neodpovídající zadání.¹⁸² Nedostatek elektronických náramků by ohrozil provoz elektronického monitorovacího systému jako takového, a je možné, že Ministerstvo spravedlnosti čekají další potíže ohledně technického zajištění.

Nyní je elektronická kontrola při nahrazení vazby využívána u několika desítek obviněných, a i dle dostupných statistik se dá předpokládat, že do budoucna její využití vzroste. Aktuální počet elektronicky kontrolovaných osob v rámci nahrazení vazby dohledem je 53 osob.¹⁸³ V roce 2018, tj. prvním roce fungování elektronické kontroly, byla v režimu nahrazení vazby využita v 11 případech, v roce 2019 v 68 případech a v roce 2020 celkem již ve 104 případech.¹⁸⁴

Vzorem pro širší využití systému elektronického monitoringu v oblasti vazby může být i např. belgická právní úprava, kde elektronický monitoring neslouží pouze jako kontrolní prvek v případě nahrazení vazby jiným opatřením, ale jako samostatné a plnohodnotné opatření nahrazující vazbu.¹⁸⁵ Praktičtější je v Belgii ošetřena samotná instalace monitorovacích zařízení, neboť přímo po uložení elektronické kontroly jako vazebního surogátu je obviněný převeden k pověřenému zaměstnanci věznice, který se spojí s monitorovacím centrem a domluví čas instalace zařízení v bydlišti obviněného. Obviněný zůstává ve vazební věznici do té doby, než je provedena potřebná instalace, kterou monitorovací centrum zajistí nejpozději do 48 hodin od uložení opatření.¹⁸⁶ U nás naproti tomu probíhá instalace zařízení až po několika dnech, neboť po rozhodnutí o uložení elektronické kontroly při nahrazení vazby jiným opatřením je obviněný

¹⁸² ŠTEFAN V. Náramky pro vězně v ohrožení. Bude se hledat nový dodavatel, říká ministryně Benešová. *iROZHLAS.cz*. [online]. 2020 [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/elektronicky-naramek-marie-benesova-supercom-martin-stropnický-barak-trabelsi_2005051254_and.

¹⁸³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Aktuality [online]. [cit. 2021-01-18]. Údaj k 17.1.2020. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/117-3/>.

¹⁸⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Souhrnný přehled [online]. [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>.

¹⁸⁵ BEYENS K. and ROOSEN M. Electronic Monitoring in Belgium. Department of Criminology, Research Group Crime & Society, Vrije Universiteit Brussel. May 2016, s. 10 [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://emeu.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/87/2016/06/EMEU-Electronic-monitoring-in-Belgium.pdf>.

¹⁸⁶ Tamtéž.

propuštěn na svobodu a je mu uložena povinnost dostavit se v konkrétní lhůtě na PMS a až poté následně dochází k nainstalování zařízení a nasazení náramku obviněnému.¹⁸⁷ Nemožnost instalace zařízení v době rozhodnutí o vazbě či bezprostředně poté je zřejmým nedostatkem úpravy elektronické kontroly, bez jehož odstranění určitě nebude elektronický monitoring při nahrazení vazby využíván ve velké míře. Elektronický monitorovací systém však disponuje značným potenciálem a pokud by byl napraven zdlouhavý proces instalace potřebných zařízení, mám za to, že by bylo vhodné *de lege ferenda* využít elektronickou kontrolu jako samostatné opatření nahrazující vazbu.

5.3 Zhodnocení využívání opatření nahrazujících vazbu

Vazba a pobyt ve vazební věznici představuje závažný zásah do práv a svobod obviněného, ke kterému smí dojít pouze za podmínky, že by pobyt obviněného na svobodě ohrozil průběh trestního řízení. I za tohoto předpokladu je však někdy možné dosáhnout účelu vazby prostřednictvím substitučních opatření při ponechání obviněného na svobodě. K tomu je zapotřebí existence vazebních surogátů a zároveň vhodné podmínky pro jejich aplikaci. TŘ upravuje dle mého názoru dostatečný počet alternativních opatření, přesto se k jejich užívání přistupuje zdrženlivě.

Zjistit však konkrétní údaje o využívání jednotlivých opatření nahrazujících vazbu je z dostupných statistik nemožné, neboť nejsou komplexně sledovány. Případy, kdy je obviněný ponechán na svobodě za současného využití některého z vazebních surogátů, ve statistikách vůbec zaznamenány nejsou a dohledat lze jen propuštění z vazby za současného přijetí některého ze substitučních opatření, které se děje velmi zřídka. V rámci výkazů vazeb v přípravném řízení je sledováno využívání substitučních opatření dle § 73 a 73a TŘ až od roku 2018.

Tabulka 2: Propuštění z vazby za současného přijetí některého z opatření nahrazující vazbu v přípravném řízení¹⁸⁸

	Skončeno vazeb	§ 73 a § 73a TŘ	§ 73 odst. 4 TŘ
2018	2919	159	5
2019	2977	230	40
2020 (1. polovina)	1626	138	21

¹⁸⁷ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 1, s. 29-47.

¹⁸⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Výkaz o vazbách V(MS)-007* [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

V řízení před soudem je sledován pouze počet propuštění z vazby za současného stanovení dohledu probačního úředníka dle § 73 odst. 1 písm. c) TŘ a propuštění vazby na základě přijetí peněžité záruky dle § 73a TŘ.

Tabulka 3: Propuštění z vazby za současného přijetí některého z opatření nahrazující vazbu v řízení před soudem¹⁸⁹

	Skončeno	S dohledem	Na kauci
2011	5074	43	5
2012	4877	46	18
2013	4354	74	16
2014	4176	73	8
2015	3907	79	7
2016	3530	58	9
2017	3402	39	3
2018	3104	48	5
2019	3308	44	4
2020 (1. polovina)	1585	22	3

Ztotožňuji se však s názorem, že ukazatelem úspěšnosti užívání vazebních alternativ není počet případů, kdy byly tyto využity, nýbrž to, zda jsou ve vazbě skutečně pouze osoby, u nichž nelze účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.¹⁹⁰ Navíc je třeba mít na paměti, že podmínky vzetí do vazby se stále zpřísňují a počet obviněných přijímaných do vazby klesá a omezuje se tím i prostor pro využívání možností nahrazení vazby.

Orgán rozhodující o vazbě musí vždy při rozhodování o vazbě zvážit možnosti nahrazení vazby. Samotné alternativní opatření musí být pečlivě zváženo a užito opravdu jen v situacích, kdy by bylo nutné vzít obviněného do vazby, aby nedocházelo k nepřiměřeným omezením. S tím souvisí tzv. net widening, negativní jev známý jako „rozšiřování sítě“, kdy fakticky dochází ke zstředění trestní represe.¹⁹¹

Za největší úskalí celé problematiky možnosti nahradit vazbu mírnějším opatřením považují, jak již bylo výše poukázáno, nemožnost nahradit vazbu dle § 67 písm. b) TŘ jakýmkoli opatřením.

¹⁸⁹ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI. *Výkaz o vazbách V(MS)-111* [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

¹⁹⁰ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5, s. 142-146.

¹⁹¹ např. MCMAHON, M. Net-Widening - Vagaries in the Use of a Concept. *British Journal of Criminology*, 1990, svazek 30, č. 2, s. 121-149 [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjcrim30&i=130>.

Co se týče této právní úpravy, spatřuji v tomto rozpor s EÚLP, která ve svém čl. 5 odst. 3 stanoví, že propuštění obviněného z vazby může být podmíněno zárukou, že se obviněný dostaví k přelíčení, přičemž za pojem záruka můžeme v tomto případě považovat veškeré instituty nahrazující vazbu v českém trestním řízení.¹⁹² I když vnitrostátní právo neupravuje institut nahrazující vazbu u koluzní vazby a v některých situacích i u vazby předstižné, měla by být dle mého názoru aplikována právní úprava obsažená v EÚLP, který obsahuje širší ochranu práv obviněného a zároveň možnost snížení počtu vazebně stíhaných osob. ESLP ve svém rozsudku ve věci S.B.S. proti Spojenému Království ze dne 19. 6. 2001¹⁹³ uvedl, že by zákon nikdy předem neměl vylučovat možnost nahradit vazbu jiným opatřením, neboť konečné rozhodnutí má být ponecháno na konkrétních skutkových okolnostech případu. K tomu, aby Česká republika dostála svým mezinárodním závazkům ohledně omezení zásahu do osobní svobody jednotlivce formulovaných v EÚLP, je zavedení možnosti nahradit koluzní vazbu jiným opatření nezbytné.

¹⁹² REPÍK, B. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 9, s. 32 – 42.

¹⁹³ Rozhodnutí ESLP ve věci S.B.S. proti Spojenému Království ze dne 19. 6. 2001, stížnost č. 39360/98.

Závěr

Institut vazby v trestním řízení je tématem často oprávněně diskutovaným. Těžko bychom našli větší zásah veřejné moci do osobní svobody jednotlivce provedený způsobem právem aprobovaným, zároveň však jde o prostředek nejúčinnější, který má v našem právním řádu své nenahraditelné místo a jedná se o nástroj prověřený a osvědčený. Cílem této diplomové práce bylo uceleně představit právní úpravu vazebního práva a zaměřit se na aktuální aspekty.

Na úvod práce byla nastíněna principiální východiska vazebního práva, a to především v kontextu práva na osobní svobodu, jehož ochrana je rozsáhle upravena v LZPS i mezinárodních smlouvách. Jednou z nejdůležitějších zásad přístupu k vazebně stíhanému obviněnému je bezvýhradné ctění presumpce nevinny ze strany orgánů činných v trestním řízení, neboť vazba není trestem, nýbrž pouze zajišťovacím prostředkem. Druhá kapitola postihuje vývoj vazebního práva, které podléhalo významným změnám. Současně platný trestní řád byl v době svého přijetí před 60 lety vystavěn na mírně odlišných zásadách a odpovídal rozdílným společenským poměrům. Proto bylo především po roce 1989 přijato několik desítek novel zásadně upravujících tuto oblast. Právní úprava zaznamenala velký posun kupředu a postupem času se vazba vyvinula v nejzazší řešení, krajní prostředek, jenž lze uložit, pouze pokud se ostatní způsoby jeví jako neúčinné. Již několik let připravovaná rekonstrukce trestního práva procesního by měla tento přístup prohlubovat a zajistit, aby na vazbu v trestním řízení bylo opravdu nahlíženo jako na prostředek *ultima ratio*.

Zákonné předpoklady uvalení vazby popsané ve třetí kapitole jsou ve prospěch obviněného stále konkretizovány a zpřísnovány. Navíc je potřeba ve vztahu k použití vazby trvat na judikaturou vyjádřeném požadavku restriktivního výkladu. Velké nároky jsou kladeny též na odůvodnění rozhodnutí o vazbě. Soudy mají poskytnout vyčerpávající odůvodnění, jedná se však o úkol mnohdy nelehký, např. při rozhodování o útěkové vazbě jde řekneme pouze o jakýsi odhad založený na ekonomických, sociálních a dalších možnostech obviněného, zda u něj hrozí nebezpečí útěku, rozhoduje se tudíž v rovině pouhé pravděpodobnosti. Nicméně odůvodnění vazebních rozhodnutí má důležitý význam i pro vyvažování dvou protichůdných tendencí ve vazebním právu, neboť to v posledních desetiletích ovládá trend snižování počtu vazebně stíhaných obviněných, na druhou stranu v novém TZ přijatém v roce 2009 došlo ke zpřísnění trestních sazeb, čímž se otevřela možnost uvalit vazbu ve více případech. V rámci kapitoly týkající se formálního vazebního práva jsem se dále mimo jiné zaměřila na zajímavou problematiku, kterou je otázka délky trvání vazby. Ta je odvislá od trvání vazebních důvodů, které je nutno pravidelně přezkoumávat. Přezkum důvodnosti vazby probíhá v první řadě na žádost obviněného, není-li takové žádosti, nastupuje přezkum *ex officio*. V přezkoumávání důvodnosti vazby tedy stále panuje

jistá dvojkolejnost, která může způsobit protahování délky řízení, avšak i přes jistou komplikovanost přezkumu jsem toho názoru, že tento systém by měl být zachován, aby nedošlo ke snížení již dosaženého standardu ochrany práva na osobní svobodu. Kvůli složitosti a formalismu trestního procesu je k účelnému využití práv vazebně stíhaného obviněného nepostradatelná role obhajoby. Aby však byla obhajoba dostatečně zaručena, je vedle práva obviněného na osobní slyšení, které se uskutečňuje ve vazebním zasedání, nezbytné upravit právo nahlížet do spisu. Proto *de lege ferenda* navrhuji, aby bylo v § 65 TŘ upraveno určení rozsahu, ve kterém nelze právo nahlížet do spisu ve vazebním řízení odepřít.

V poslední kapitole práce jsem se zabývala možnostmi nahrazení vazby. Využívání alternativních opatření je ku prospěchu nejen obviněným, u nichž tak nedochází k takovému zásahu do osobní svobody a eliminují se negativní následky způsobené výkonem vazby, ale zároveň jde o způsob, jak ulehčit věznicím. Obecný sklon přistupovat k vazbě jako k prostředku *ultima ratio* a snižovat počet obviněných ve vazebních věznicích odráží i snaha zákonodárce o rozšiřování možností nahrazení vazby. Už několik let jsou v TŘ zavedena předběžná opatření, jejich využívání jako vazebních surogátů je však minimální. Větším potenciálem disponuje dle mého názoru využití elektronické kontroly, jež byla pro institut vazby zavedena novelou TŘ č. 150/2016 Sb., provoz byl ale spuštěn až v září 2018 a počet elektronicky kontrolovaných v rámci nahrazení vazby se zatím pohybuje v desítkách osob. Považuji za přínosné, že vazební právo reaguje na vzrůstající trend moderních technologií a technický pokrok je využit i v rámci úpravy vazby v trestním řízení. Nemyslím si ale, že je platná právní úprava elektronického monitoringu nastavena vhodně. Elektronický monitoring se v současnosti využívá pouze ve spojení s ostatními vazebními surogáty dle § 73 odst. 1 TŘ ke kontrole stanovených povinností. Aby byly v plné míře využity výhody, které elektronický monitorovací systém nabízí, mohla by se *de lege ferenda* elektronická kontrola obviněného stát samostatným opatřením nahrazujícím vazbu. Podmínky užití substitučních opatření by neměly být nastaveny restriktivně, jako je tomu nyní vedle omezené možnosti uplatnění elektronické kontroly i např. u institutu peněžitě záruky, jejíž použití nepřichází v úvahu v případě předstížené vazby u nemalého počtu trestných činů. Možnosti nahrazení vazby budou zajisté i do budoucna živým tématem. Palčivým problémem je přetrvávající nemožnost nahradit vazbu koluzní, jinak jsou možnosti nahrazení vazby upraveny dostatečně, avšak v praxi se stále příliš nevyužívají.

Celkově hodnotím úpravu vazby v českém trestním řízení jako poměrně zdařilou a myslím si, že ani rekodifikace trestního práva procesního zásadní změny nepřinese. Zvláště vazební formální právo by však jistě zasloužilo úpravu zohledňující požadavky stanovené judikaturou a vedoucí

ke zpřehlednění a zrychlení procesu. Kvalitní a přehledná právní úprava je nesporně nezbytná pro postup orgánů činných v trestním řízení, jestliže mají při šetření základních práv a svobod obviněného dojít k naplnění účelu trestního řízení.

Seznam použitých zkratek

ESLP Evropský soud pro lidská práva

EÚLP Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů.

LZPS Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Pakt Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

PMS Probační a mediační služba

TŘ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Ústava Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ZPMS Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

ZVV Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

BEYENS K. and ROOSEN M. *Electronic Monitoring in Belgium*. Department of Criminology, Research Group Crime & Society, Vrije Universiteit Brussel. May 2016. [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://emeu.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/87/2016/06/EMEU-Electronic-monitoring-in-Belgium.pdf>.

BOBEK, M., MOLEK P., a ŠIMÍČEK V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: Komentář*, [Systém Aspi]. Wolters Kluwer, 2017. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v systému ASPI.

HUCKLESBY A. and HOLDSWORTH E. *Electronic monitoring in probation practice*. HM Inspectorate of Probation. UK. December 2020. [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2020/12/Academic-Insights-Hucklesby-and-Holdsworth-FINAL.pdf>.

HUCKLESBY A. and HOLDSWORTH E. *Electronic monitoring in England and Wales*. Centre for Criminal Justice Studies, University of Leeds, UK. May 2016. [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/nume/Hucklesby_Holdsworth_2016.pdf.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1

MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975.

RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-817-7.

ŠÁMAL, P. a GŘIVNA, T. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-321-9.

VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby: detailní výklad, praktické pokyny, vzory podání*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-100-4.

2 Seznam použitých článků

BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12.

CIBIENOVÁ, M. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Epravo.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrazeni-vazby-dohledem-probacniho-urednika-97644.html>.

JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5 [online]. 2013 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

MANDÁK, V. Předstížná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4.

REPÍK, B. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 9.

ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Soudní rozhledy*, 2003, č. 4.

ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1.

VANTUCH, P. Důvody vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 2.

VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 1.

VICHEREK, R. Výše trestu jako jediný důvod vazby útěkové. *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2020-06-10] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove93721.html>.

VÍTKOVÁ, H. Předběžná opatření v trestním řízení. *Epravo.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni-109222.html>.

ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5.

3 Seznam použitých internetových zdrojů

Česká advokátní komora, Projekt Skype obhajoby [online]. 2020 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=22485>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. [online]. [cit. 2020-12-04]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=503&CT1=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. *beck-online* [online]. [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbql5shu&rowIndex=0#>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. *beck-online* [online]. [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb. *beck-online* [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbvhfpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0#>

MCMAHON, M. Net-Widening - Vagaries in the Use of a Concept. *British Journal of Criminology*, 1990, svazek 30, č. 2, s. 121-149 [online]. [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/bjcrim30&i=130>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Aktuality [online]. [cit. 2021-01-18]. Údaj k 17.1.2020. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/117-3/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Elektronický monitorovací systém (EMS). s. 5 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Výkaz o vazbách V(MS)-007* [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Výkaz o vazbách V(MS)-111* [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/vykazy-soudu-a-statnich-zastupitelstvi.html>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Souhrnný přehled [online]. [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>.

New Zealand Government. *Electronic monitoring for adult offenders: Evidence Brief*. Ministry Of Justice, December 2018, s. 2-5 [online]. [cit. 2020-12-27]. Dostupné z: <https://www.justice.govt.nz/justice-sectorpolicy/about-the-justice-sector/>.

PÁNEK, J. Odposlechy soudce: s trestaným Vietnamcem řešil peníze i výši trestů. *iDNES.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/soudce-ivan-elischer-odposlechy-kancelar-tresty-vazba-zajisteny-majetek-vietnamska-komunita.A191007_220332_krimi_iri.

Statistika PMS 2015 [online]. 2015 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010115_311215_Statistika_PMS_pro_www.pdf.

Statistika PMS 2019 [online]. 2019 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/010119_311219_Statistika_PMS_pro_www.pdf.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019 [online]. 2019 [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2019.pdf>.

ŠTEFAN V. Náramky pro vězně v ohrožení. Bude se hledat nový dodavatel, říká ministryně Benešová. iROZHLAS.cz. [online]. 2020 [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/elektronicky-naramek-marie-benesova-supercom-martin-stropnický-barak-trabelsi_2005051254_and.

Tiskové oddělení Ministerstva spravedlnosti, Aktuality [online]. 2018 [cit. 2020-12-18]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/?clanek=elektronicke-naramky-jsou-v-ostrem-provo-1>.

Východiska a principy nového trestního řádu. *Ceska-justice.cz* [online]. Legislativa, 28. 1. 2015 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2015/01/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-v%C3%BDchodiska-a-principy.pdf>.

4 Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

Zákon č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)

Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se uvádí trestní řád

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

5 Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 217/15

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 1465/13

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/2013

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2652/16

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 3460/16

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2010, sp. zn. I. ÚS 1115/09

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2002, sp. zn. I. ÚS 371/02

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 599/01

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 1104/10

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1681/08

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. II. ÚS 93/04

Nález Ústavního soudu ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 1811/17

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 424/05

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 605/04

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2004, sp. zn. 11 Tdo 509/2004

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/93

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 2 To 54/2005

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. 23 To 519/2002

R 15/2005 tr. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 6. 2019, č. j. 11 Kss 1/2019-87

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. Tpjn 302/2013

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97

Rozhodnutí ESLP ve věci Assenov a ost. proti Bulharsku ze dne 28. 10. 1998, stížnost č. 24760/94

Rozhodnutí ESLP ve věci Garcia Alva proti Německu ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 23541/94

Rozhodnutí ESLP ve věci Krejčíř proti České republice ze dne 26.3.2009, bod 91, stížnost č. 39298/04 a 8723/05

Rozhodnutí ESLP ve věci Janulis proti Polsku ze dne 4. 11. 2008, stížnost č. 20251/04

Rozhodnutí ESLP ve věci Lawless proti Irsku ze dne 1.7.1961, stížnost č. 332/57

Rozhodnutí ESLP ve věci *Lietzow proti Německu* ze dne 13. 2. 2001, stížnost č. 24479/94

Rozhodnutí ESLP ve věci Khodorkovskiy proti Rusku ze dne 31.5.2011, stížnost. č. 5829/04

Rozhodnutí ESLP ve věci Rokhlina proti Rusku ze dne 7. 4. 2005, stížnost č. 54071/00

Rozhodnutí ESLP ve věci S.B.S. proti Spojenému Království ze dne 19. 6. 2001, stížnost č. 39360/98

Rozhodnutí ESLP ve věci Tinner proti Švýcarsku ze dne 26.7.2011, stížnost č. 59301/08

Seznam grafů a tabulek

<i>Graf 1: Vývoj příjmu obviněných do výkonu vazby v letech 2009 - 2019</i>	17
<i>Tabulka 1: Délka trvání vazby, stav k 31. 12. 2019</i>	35
<i>Tabulka 2: Propuštění z vazby za současného přijetí některého z opatření nahrazující vazbu v přípravném řízení</i>	57
<i>Tabulka 3: Propuštění z vazby za současného přijetí některého z opatření nahrazující vazbu v řízení před soudem</i>	58

Aktuální otázky vazby v českém trestním řízení

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce pojednává o aktuálních otázkách vazby v českém trestním řízení. Vazba je zavedeným a nenahraditelným institutem, který je již dlouho tradiční součástí trestního řízení. Vzhledem k charakteru vazby, která představuje citelný zásah do osobní svobody jednotlivce, je vazba tématem stále aktuálním a hojně diskutovaným nejen odborníky, ale její problematika přitahuje pozornost i laické veřejnosti.

Práce sestává z pěti na sebe navazujících kapitol. První kapitola vymezuje pojem a účel institutu vazby s přihlédnutím k jeho základním principům. V druhé kapitole následuje stručný popis historického vývoje vazby na našem území, který má sloužit jako úvod pro pochopení platné právní úpravy. Navíc platným předpisem trestního práva procesního je stále trestní řád z roku 1961, od jehož přijetí prošlo vazební právo značnými změnami. Třetí kapitola se zabývá materiálním pojetím vazebního práva, tedy zákonnými podmínkami pro uvalení vazby a rozborem jednotlivých vazebních důvodů, a to s cílem vystihnout problematiska místa i ve světle související judikatury. Čtvrtá kapitola popisuje některé aspekty formálního vazebního práva, které charakterizuje především procesní postupy oprávněných orgánů při rozhodování o vazbě. Do této kapitoly dále spadá i otázka délky trvání vazby a pozornost je soustředěna i na procesní práva vazebně stíhaného obviněného, jako je právo na obhajobu, na osobní slyšení či právo nahlížet do spisu. Poslední samostatná kapitola je věnována možnostem nahrazení vazby, které jsou i se zřetelem k posledním novelám trestního řádu velice aktuálním tématem, přičemž poslední významnou novelou týkající se vazby byla do českého trestního řízení zavedena možnost využití elektronické kontroly při nahrazení vazby jiným opatřením. Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na platnou právní úpravu vazby a současně identifikovat a zhodnotit její sporné stránky.

Klíčová slova: vazba, nahrazení vazby, ultima ratio

Current issues of custody within Czech criminal proceedings

Abstract

This submitted thesis describes custody's current issues within Czech criminal proceedings. The custody is an established and irreplaceable institute that has been for a long time a traditional part of criminal proceedings. Due to the nature of this institute, representing a major interference with personal freedom of the individual, it is still widely discussed not only by experts but also attracts the attention of the general public.

The thesis itself consists of five consecutive chapters. The first chapter defines the concept and purpose of the custody, considering its basic principles. The following second chapter includes a brief description of custody's historical development in the Czech Republic, but the chapter also serves as an introduction to understanding the current legislation. In addition, the valid regulation is the one of 1961, which has undergone several changes since its adoption. The third chapter deals with the material concept of custody law, i.e. the legal conditions for the custody imposition and the analysis of individual reasons for it, trying to capture the bottlenecks of the related law. The fourth chapter describes some aspects of formal custody law, which characterizes the processes of authorized bodies in regards of custody decisions. This chapter also includes the issue of the custody duration or the process rights of the accused person, such as the right to a defense, to a personal hearing or the right to inspect the file. The last separate chapter is devoted to the custody alternatives, being the most current topics with regards to the latest amendments of the Criminal Procedure Code (the last amendment introduced the possibility of using electronic control for example). The goal of this thesis is therefore to provide a comprehensive view on custody within the Czech legislation and at the same time to identify and evaluate its controversial aspects.

Key words: custody, substitution of custody, ultima ratio